

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rodičovství nezletilých matek

Kamila Čermáková, DiS.

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezinárodních studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Kamila ČERMÁKOVÁ
Osobní číslo: H108029
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Rodičovství nezletilých matek

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rodinu a manželství nezletilých matek/rodičů (sňateční způsobilost)
- na právní postavení nezletilých matek/rodičů (rodičovská zodpovědnost, zastupování dítěte, správa jmění dítěte, péče o dítě...)
- na hledání způsobu předcházení časného rodičovství a následné řešení

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění postoje veřejnosti k problematice rodičovství matek mladších 18 let a návrhů možných řešení již vzniklé situace.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Choděra, O. Partnerství, manželství a paragrafy. Praha: GRADA Publishing, spol. s.r.o., 2002.

Možný, I. Sociologie rodiny: její vývoj, teorie a základní problémy. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999.

Radvanová, S. O rodině, manželství a dětech. Praha: Panorama, 1978.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Datum zadání bakalářské práce: 16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Maháňpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „*Rodičovství nezletilých matek*“ se zabývá rodinou a manželstvím nezletilých. Práce charakterizuje rodinu a manželství nezletilých, zmiňuje úskalí nezletilých rodičů při výchově jejich dětí. Taktéž pojednává o legislativě týkající se uzavírání manželství osobou mladší 18-ti let a o rodičovské zodpovědnosti. Práce mapuje služby poskytované různými zařízeními nezletilým matkám a jejich dětem, nastiňuje činnost těchto zařízení a některá z nich představuje. Praktická část navazuje na část teoretickou a zjišťuje postoj veřejnosti k rodičovství nezletilých, jak jsou tito rodiče vnímáni veřejností a spatřují-li v takovém jevu nějaká rizika pro společnost či pro samotné děti nezletilých rodičů.

Klíčová slova: manželství, rodina, dysfunkční rodina, rodičovství, nezletilé matky, adolescence, rodičovská zodpovědnost, socializace, legislativa.

ABSTRACT

Bachelor thesis “*Parenthood of minor mothers*” („Thesis“) deals with family and marriage of minors. The Thesis describes the minors’ families and marriages and the perils of raising children by minor parents. Furthermore, the Thesis deals with legislation regulating the entering in marriage by a person under 18 years of age and with parental responsibility. The Thesis surveys the services provided by various institutions to minor mothers and to their children, provides an outline of activities of such institutions and presents some of them in detail. Practical part of the Thesis investigates the attitude of the general public towards the minor parenthood as to how the minor parents are perceived by general public and whether or not the general public considers the phenomena of minor parenthood as a risk for society or for the minor parents’ children themselves.

Key words: marriage, family, dysfunctional family, parenthood, minor mothers, adolescence, parental responsibility, socialization, legislation.

„Nemyslete si, že vychováváte své dítě pouze tehdy, když s ním mluvíte nebo když je poučujete nebo mu poroučíte. Vychováváte je v každé chvíli svého života, dokonce i tehdy, když nejste doma. Jak se oblékáte, jak mluvíte s jinými lidmi a o jiných lidech, jak se radujete nebo jak jste smutní, jak jednáte s přáteli i s nepřáteli, jakým způsobem se smějete, jak čtete noviny – to vše má pro dítě velký význam.“

A. S. Makarenko

Děkuji paní PhDr. et Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodologickou pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji své rodině za trpělivost, psychickou oporu a pomoc, kterou mi poskytla během mých studijních let.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Kamila Čermáková

OBSAH

ÚVOD	8
<i>I. TEORETICKÁ ČÁST</i>	10
1. MANŽELSTVÍ A RODINA	11
1.1 FUNKCE RODINY	13
1.2 TYPY RODINY	15
1.3 MANŽELSTVÍ A RODIČOVSTVÍ NEZLETILÝCH	15
2. LEGISLATIVA	18
2.1 UZAVÍRÁNÍ MANŽELSTVÍ NEZLETILÝMI RODIČI.....	19
2.2 PÉČE O DÍTĚ	21
2.3 ZASTUPOVÁNÍ DÍTĚTE	21
2.4 SPRÁVA JMĚNÍ DÍTĚTE.....	22
3. ZAŘÍZENÍ PRO NEZLETILÉ MATKY	24
3.1 DRUHY ZAŘÍZENÍ PRO NEZLETILÉ MATKY V RESORTU MŠMT.....	24
3.2 DRUHY ZAŘÍZENÍ PRO NEZLETILÉ MATKY V RESORTU MZČR.....	27
3.3 VYBRANÁ ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍ SLUŽBY NEZLETILÝM MATKÁM.....	28
<i>II. PRAKTICKÁ ČÁST</i>	33
4. KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	34
4.1 CÍL VÝZKUMU.....	34
4.2 VÝZKUMNÉ METODY A PRŮBĚH VÝZKUMU	34
4.3 STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	35

4.4 ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH DOTAZNÍKOVÝM ŠETŘENÍM.....	35
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	61
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Rodičovství nezletilých matek“, neboť se mi tato problematika jeví jako zajímavá a málo diskutovaná. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že v českém jazyce je nedostatek odborné literatury či publikací věnující se problematice rodičovství nezletilých. Taktéž v této oblasti nejsou prezentovány žádné výzkumy, od toho se možná odvíjí i nedostatečná pomoc nezletilým matkám, ať už v oblasti služeb či zařízení.

Nutno podotknout, že tato problematika vzhledem k počtu nezletilých rodičů není v České republice nijak závažná (viz Příloha č. 1). Přesto tu nezletilé matky jsou a dle mého názoru je potřeba jim věnovat pozornost, nabízet podporu různé formy pomoci v jejich životní situaci, neboť i ony mají nemalý podíl na tom, kam se naše společnost bude vyvíjet.

Počet nezletilých těhotných dívek se v České republice pohybuje okolo 2000, z nichž 1000 dívek ukončí těhotenství porodem. Tento jev je v rámci EU značně rozšířen ve Velké Británii, Francii a Německu, odkud také pochází nejvíce odborné literatury a publikací. Systém péče o těhotné dívky a nezletilé matky je v těchto zemích řešen zejména ze sociálního a pedagogického hlediska a má určitou tradici. (http://socialniproace.cz/soubory/Disertacni_prace_Monika_Chrenkova.pdf ze dne 21. 2. 2013)

Bakalářská práce je členěná na několik částí – první teoretická část je rozdělena na tři kapitoly, druhá praktická část zahrnuje provedené výzkumné šetření. První kapitola pojednává o rodině a manželství, funkcích a typech rodiny a především o manželství a rodičovství nezletilých. Ve druhé kapitole je obsažena legislativa související s problematikou rodičovství nezletilých – věnuje se tedy uzavírání sňatků nezletilými a rodičovské zodpovědnosti. Třetí kapitola se zabývá různými druhy zařízení určených pro nezletilé matky, jejich činností a fungováním. Tato kapitola zahrnuje výčet vybraných typů zařízení poskytujících služby nezletilým matkám na území České republiky. V praktické části bakalářské práce se pokusím zjistit, jaký postoj zaujímá veřejnost k problematice rodičovství matek mladších 18-ti let. Budu se snažit verifikovat stanovené hypotézy - zda veřejnost tuto situaci vnímá jako společenský problém a jestli si myslí, že je systém péče o nezletilé matky dostačující.

Cílem této bakalářské práce je zmapovat problematiku týkající se nezletilých matek z hlediska legislativy, zaměřím se i na názor veřejnosti – co se manželství a rodiny nezletilých matek týče. Položila jsem si několik otázek: Jakými jsou nezletilí rodiči? Jak jsou veřejností vnímáni? Je tento sociální jev v současné společnosti žádoucí, anebo čím dokonce může společnost ohrožovat? Dosáhnout tohoto cíle se pokusím zejména pomocí kvantitativního výzkumu v praktické části.

Využití této bakalářské práce spatřuji zejména v oblasti sociální pedagogiky a sociální práce, a to především na úrovni preventivní. Nedostatky vnímám především v tom, že mladiství jsou mnohdy nerozumní, nezodpovědní a k některým věcem přistupují lehkomyšlně. Snahou by mělo být vést nezletilé k co největší samostatnosti a odpovědnosti za své jednání, a to zejména v rodinách, ale i v rámci základního školního vzdělávání, volnočasových aktivit anebo i v rámci programů v zařízeních nahrazujících rodinné prostředí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. MANŽELSTVÍ A RODINA

První kapitola se zabývá základními pojmy, kterými jsou manželství a rodina, věnuje se funkcím rodiny a jejím typům. V závěru kapitoly bude pojednáno o problematice manželství a rodičovství nezletilých rodičů.

Manželství je bezesporu předpokladem společné cesty životem manželů, založení rodiny a společné péče a výchovy jejich potomků. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

Zákon o rodině definuje manželství jako „*trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem je založení rodiny a řádná výchova dětí.*“ (§ 1, z. č. 94/1963 Sb.)

„*Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Vždy se rozlišuje mezi rodinou a širším příbuzenstvím.*“ (Giddens, 1999, s. 156)

Jistě se shodneme, že je rodina základem každé lidské společnosti. Definovat pojem rodina není v současné době vůbec snadné, protože její pojetí se v průběhu let měnilo. Dalším důvodem je i to, že rodina je předmětem zájmu více vědních oborů jako například sociologie, psychologie, pedagogika a jiné. Existuje značné množství různých definic a to jak na základě společenských oborů, tak i dle toho, jak ji definují samotní autoři. Pro účely této práce jsem zvolila následující definice:

„*Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Jejím základem ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Rodina je tedy postavena na partnerství osob opačného pohlaví, které má trvalejší ráz, a na příbuzenství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78.)

Dle Slovníku sociální práce O. Matouška je rodina „*skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce)*“ (Matoušek, 2003, s. 187)

„Předpokládá se, že pro společnosti naší kultury je charakteristickou, přirozenou a převládající formou rodiny párová monogamická rodina, tedy domácnost tvořená párem muže a ženy a jejich dětmi.“ (Možný, 1990, s. 18.)

„Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli kdy mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde např. o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (Sobotková, 2001, s. 22.)

S vývojem a proměnou společnosti souvisí i to, že dochází ke změně a vývoji rodiny. Ve starověku a středověku byla rodina chápána ve dvou pojetích. Prvním pojetím rodiny bychom mohli v dnešní době označit pojmem domácnost. Byla to tradiční středověká rodina - společenství lidí, kteří společně žili pod jedinou střechou, hospodařili spolu a byli podřízeni jedné autoritě, jenž byla hlavou rodiny. Rodinu tedy zahrnovali nejen pokrevní příbuzní, ale později i služebnictvo, tovaryši, učni, čeledíni a děvečky. Velikost rodiny potom záležela na její schopnosti se uživit. Druhé pojetí rodiny bychom dnes mohli označit pojmem rod. Jednalo se o rodiny vládnoucí třídy – šlechty a patricije. Jednalo se o pokrevní příbuzenství jejich členů, kteří právě prostřednictvím pokrevního svazku udržovali majetek a moc. (Možný, 1990)

Moderní rodina postupně nahradila rodinu tradiční. Moderní rodina byla charakteristická párovou monogamií. Tedy složená z páru muže a ženy a jejich dětí. Vznikla rodina nukleární jako relativně uzavřený systém s omezenými styky mezi příbuzným v širší rodině, čímž se výrazně odlišila od rodiny tradiční. Charakteristické pro ni bylo přísné rozdělení rolí muže a ženy, kdy muž ekonomicky zajišťoval rodinu a žena se starala zase o chod domácnosti a její členy. (Možný, 2006)

Postmoderní rodina je v současné době dle Možného individualizována a variabilní. Je méně stabilní a je zakládána především kvůli emocionálnímu a sexuálnímu uspokojení, nežli pouze za účelem plození dětí. Množství funkcí rodiny převzaly jiné instituce, přesto jí zůstávají některé nezastupitelné funkce zejména citová, výchovná a socializační. (Možný, 2006)

Protože manželský svazek není nutnou podmínkou pro rodinný život, přibývá výrazně soužití nesezdaných párů a tím se zvyšuje podíl dětí narozených mimo manželství. Přesto taková soužití mohou fungovat jako rodina, pokud její členové bydlí pod jednou střechou a spolupracují mezi sebou v rámci společensky uznávané dělby práce. (Kraus, 2008)

1.1 Funkce rodiny

Stále vzrůstající nároky kladené na rodinu v dnešní rozpadající se industriální společnosti mají za následek to, že rodina plní své funkce jen nedostatečně. Zároveň však současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před okolním světem. Funkční rodinné prostředí je tedy protiváhou veřejného prostoru. Rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové (zejména děti) mohou uchýlit. Bez osobního angažovaného zaujetí rodičů na osudu jejich dětí a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám by se děti vychovat nedaly. Proto je rodina stále nenahraditelnou institucí. Spojuje totiž specifické a univerzální. (Kraus, 2008).

Biologicko-reprodukční funkce rodiny má význam nejen pro jedince, kteří ji tvoří, ale i pro celou společnost, protože ta potřebuje pro svůj zdárný rozvoj stabilní reprodukční základnu. Je v zájmu společnosti, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Přestože se podstata této funkce nemění, je současným trendem ve většině vyspělejších zemí klesající počet narozených dětí. To je dané především tím, že dítě představuje překážku v profesním růstu a ve vlastní seberealizaci rodičů. V rodinách s nižšími příjmy je to potom vnímáno jako přepych. Jediné dítě plánuje stále více partnerů a dokonce přibývá párů, které neplánují dítě žádné. Ženy odsouvají mateřství do pozdějšího věku, než to bylo obvyklé dříve.

Sociálně – ekonomická funkce chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti, protože se její členové zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání. Současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je trh značně závislý. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současné době bývá někdy důsledkem nezaměstnanosti nebo zvyšováním životních nákladů. Dnes ekonomická funkce směřuje

zpět k podobě rodiny, která je samostatnou ekonomickou jednotkou, tedy rodinnou firmou. Některé rodiny jsou již opět takovými jednotkami, nebo tak fungují částečně a rodinný podnik provozují současně s hlavním zaměstnáním.

Další funkcí rodiny je *funkce ochranná*, která zajišťuje životní potřeby jejích členů. Před rokem 1989 u nás tuto roli zčásti přejímal stát a to především v podobě důchodového a nemocenského pojištění, domovů důchodců a léčeben dlouhodobě nemocných, ozdravoven, povinných preventivních prohlídek, očkování atd. Po roce 1990 je rodina na této funkci více zainteresovaná a očekává se od ní větší spoluúčast.

Socializačně - výchovná funkce rodiny hraje důležitou roli v socializaci dětí. Je první sociální skupinou, která dítě učí přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování, které jsou běžné v dané společnosti, připravuje děti a mladistvé na vstup do praktického života. Tato funkce v dnešní době platí i v opačném směru - kdy mladší generace socializačně působí na generaci starší (rodiče, prarodiče) - např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky. Stává se, že někdy rodina má snahu přesunout výchovnou funkci na školu, která dle očekávání rodičů prostřednictvím profesionálního přístupu učitelů napraví i chyby, kterých se dopouští při svých nevhodných výchovných přístupech - jako jsou velmi liberální, hýčkájící, perfekcionista, hypochondrizující, autoritativní a případně tvrdý přístup.

Plnění funkce *rekreační, relaxační a zábavné* rodinou se projeví v tom, do jaké míry členové rodiny pohromadě tráví svůj volný čas nebo jakým zájmovým činnostem se věnují, či jakým způsobem tráví dovolené aj. Aktivita zahrnující tuto funkci se týká všech členů rodiny a zvláště pro děti mají samozřejmě význam největší.

Zásadní a nezastupitelnou funkcí rodiny je *funkce emocionální*, protože žádná jiná instituce nedokáže nahradit podobné a velmi potřebné citové zázemí, pocit lásky, jistoty a bezpečí. Od 90. let minulého století vlivem všech změn můžeme sledovat přibývajícím počtem rodin, které plní tuto funkci s velkými obtížemi nebo neplní téměř vůbec. Důvodem mohou být rostoucí počet rozvodů, dezintegrace, zaneprázdněnost atd. Počet dětí, které jsou citově deprimované, nebo i týrané, narůstá. (Kraus, 2008)

1.2 Typy rodiny

Typologie rodin slouží k utřídění nepřehledné a proměnlivé oblasti jakou rodiny představují. Složitost problematiky typologie rodin je značně redukována – toto zjednodušení nám pomáhá k lepšímu porozumění a pochopení. Každá rodina je neopakovatelná a každý rodinný systém je unikátní. Většina typů rodin se nedá zařadit k tzv. „čistým“ typům, protože mezi jednotlivými typy rodin může existovat řada nevyhraněných či přechodových a smíšených typů. (Sobotková, 2001)

Rodina nukleární je rodina tvořená párem rodičů a jejich dětí. *Rozšířenou rodinou* potom rozumíme nukleární rodinu a její blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety a ostatní příbuzné.

Rodina, do které se jedinec narodí a v níž vyrůstá, je nazývána *rodinou orientační*. Naproti tomu existuje rodina zakládaná samotným jedincem, ta je označovaná jako *prokreační*.

Jedna z dalších typologií je založena na tom, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit.

Funkční rodina je taková, která všechny své funkce plní přiměřeným způsobem.

Rodinou funkční označujeme rodinu, v níž dochází občas k poruchám plnění některé z jejích funkcí, čímž nijak vážněji nenarušuje život rodiny a vývoj dítěte zásadně negativně neovlivňuje.

V *rodině dysfunkční* dochází k vážným poruchám a vnitřnímu rozkladu rodiny. Socializační proces dítěte je v takové rodině zásadně narušován. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78-79.)

1.3 Manželství a rodičovství nezletilých

Současným trendem naší společnosti je odkládání manželství a následně založení rodiny do pozdějšího věku. Proto jsou raná manželství chápána jako předčasná a prognosticky odsouzená k zániku. Je-li adolescenty manželství chápáno jako prostředek k získání něčeho žádoucího a nelze-li toho dosáhnout jiným způsobem,

nebo pro ně manželství představuje únik od něčeho nepřijatelného, stane se pro ně manželství žádoucí. V opačném případě po manželství netouží. (Vágnerová, 2005, s. 387)

„Prakticky všechna manželství mladých lidí ve věku do 18 let se u nás zakládají proto, že snoubenka je těhotná. (Matějček, Dytrych, 1994, s. 120)

Mladistvým rodičům ve věku 15-ti – 18-ti let se dítě narodí v době, kdy jsou ve vývojovém stádiu adolescence. Povahový vývoj těchto mladých rodičů se ještě neustálil, proto jsou jejich psychické charakteristiky v tomto období jen těžko slučitelné s nároky a povinnostmi, které s sebou rodičovství přináší. Velmi často nemají ukončené vzdělání a jsou vnitřně nesamostatní. Přes veškerou jejich touhu osamostatnit se a odpoutat se od rodičů jsou přesto ve většině případů stále závislí na svých rodičích. (Matějček, Dytrych, 1994)

Podle Vágnerové je adolescentní rodičovství předčasné, většinou neplánované a nechtěné. Většina adolescentů není zralá ani připravená pro rodičovskou roli, proto ji také nezvládají. Často ji vnitřně nepřijímají, nedovedou se s ní ztotožnit a dítě se tak nestává součástí jejich osobní identity. Nastávající rodiče (především dívky) si roli rodičů idealizují, protože nevědí jaké povinnosti a omezení narození dítěte přináší. Proto vzniká rozpor mezi očekáváním a skutečnou realitou a vede k obranám, které mohou mít charakter agresivity vůči domnělému viníkovi (partnerovi) nebo únik ze vzniklé situace, což většinou vede k rozpadu partnerství. (Vágnerová, 2005, s. 388-389)

Chování mladistvých matek k dětem po narození a během prvního roku vykazuje řadu nedostatků. Takovým nedostatkem je „nemateřské“ držení dítěte, tedy nejisté a odtaziťé. Následkem toho je dítě nespokojené, neboť jeho základní potřebou je pocit jistoty a bezpečí, cítí se ohroženo a křičí, což matku činí ještě více nejistou a bezradnou. Typickou směnou podnětů mezi matkou a dítětem je právě dívání z očí do očí. U mladistvých matek je chudší nebo úplně chybí. Na své děti méně mluví, méně si s nimi hrají a dovádějí a s menším zájmem sledují jejich vývojové pokroky.

Chování mladistvých otců se mnohdy projevuje přetrvávajícím egocentrismem. Nadále pěstují své koníčky, dál vyhledávají své přátele a někdy se vyhýbají domovu, kde na ně čeká řada nových povinností, se kterými vnitřně nesouhlasí. Tímto chováním jsou mladistvé matky zklamané a často šokované, protože očekávají stejný zájem

ze strany otců o dítě, jaký mají ony samotné. Ale otcovská láska, vztah k dítěti a zaujetí dítětem přicházejí až v pozdějším vývojovém období. (Matějček, Dytrych, 1994)

Mladiství rodiče nebývají vůči svým dětem dosti pozorní a zodpovědní, bývají méně empatictí, iniciativní, vynalézaví. Nejsou schopni ani ochotni dítěti věnovat takovou péči jakou by potřebovalo. Předčasné rodičovství pro ně znamená ztrátu jiných - subjektivně důležitějších a významnějších potřeb - jimiž jsou vztahy s vrstevníky, seberealizace v profesní i zájmové oblasti a zejména odpoutání se od rodičů a osamostatnění se. Předčasné rodičovství ale činí mladistvé rodiče ještě závislejšími na svých rodičích, než tomu bylo před tím, protože potřebují jejich pomoc.

To se významně promítne do života prarodičů, kteří předčasné prarodičovství vnímají ambivalentně. Pociťují bezmoc či nechuť k nově vnucené roli. Zároveň mají zlost na své dítě, protože nejen sobě, ale jim tímto způsobem zkomplikovalo život. Ačkoli jsou si vědomi nezralosti a závislosti svých dětí, což na jedné straně akceptují, nutí je k odpovědnosti v takové míře, v jaké toho nejsou schopni. Taktéž je nutí nést následky za jejich nezodpovědnost, lehkomyšlnost a sexuální prohřešek, jichž se podle nich adolescent dopustil. (Vágnerová, 2005, s. 389)

Funkce prarodičů by se neměla opomíjet, protože se v rodinách nezletilých potomků uplatňuje více než v rodinách zralých rodičů. Nezastupitelná funkce spočívá v posilování, udržování a harmonizování mladého manželství. Prarodiče mají tendence zasahovat do rodiny svých nezletilých dětí, více jim pomáhat a také více dirigovat. V některých případech péči o vnoučata přebírají z nezbytnosti. Jindy se prarodiče možnosti zasahovat do péče domáhají přes „nesmyslný“ odpor svých mladistvých dětí – nezletilých rodičů. (Matějček, Dytrych, 1994)

2. LEGISLATIVA

Nezletilí rodiče se při vykonávání péče o jejich dítě potýkají s řadou překážek na straně zákona. To, co my dospělí při zabezpečování péče o své děti považujeme za přirozené, samozřejmé a co je pro nás běžné, taktéž neplatí pro rodiče nezletilé. Rozhodla jsem se proto věnovat druhou kapitolu legislativě týkající se problematiky rodičovství nezletilých - zejména pak sňateční způsobilosti a rodičovské zodpovědnosti, tedy zastupování dítěte, péči o dítě a správě jeho majetku.

Rodičovskou zodpovědností rozumíme souhrn práv a povinností rodičů ve vztahu k jejich dětem při péči o tyto nezletilé děti. Tato zahrnuje péči o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, zastupování nezletilého a při správě jeho jmění. Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Pouze jednomu z rodičů náleží rodičovská zodpovědnost jen tehdy, jestliže jeden z rodičů nežije, není znám, nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo je jeden z rodičů rodičovské zodpovědnosti zbaven anebo je-li jeho výkon pozastaven.

Zákon o rodině také uvádí: *„Jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů.“* (§ 78, z. č. 94/1963 Sb.)

Nejen rodiče mají povinnosti ke svým dětem, ale i děti mají povinnosti vůči rodičům. Zákon o rodině uvádí, že dítě má povinnost své rodiče ctít a respektovat. Dítě žijící ve společné domácnosti s rodiči je povinno pomáhat svým rodičům dle jeho schopností. Pokud má dítě vlastní příjem, je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny. Má-li dítě majetek, kterého lze pro společné potřeby rodiny použít, je povinno majetek takto použít. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

Co se týče rodičovské zodpovědnosti nezletilých rodičů, můžeme si všimnout jejich rozdílného postavení vyplývajícího z občanského zákoníku a zákonu o rodině. Jejich odlišné postavení se odvíjí podle toho, zda nezletilí uzavřeli manželství či nikoliv. Např. významný rozdíl je možné spatřovat u nezletilé svobodné matky a matky ve věku od 16-ti do 18-ti let věku, která uzavřela manželství. Uzavře-li

manželství nezletilá matka (podle ustanovení § 8 odst. 2 občanského zákoníku), pak tímto právním krokem dojde k nabytí zletilosti a rodičovská zodpovědnost jí bude náležet v plném rozsahu. Takto nabytou rodičovskou zodpovědnost již neztratí – a to ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné. Tento rodič může zastupovat své dítě při právních úkonech dle ustanovení § 36 odst. 2 zákona o rodině. Zatímco svobodné matce soud dle ustanovení § 34 odst. 3 zákona o rodině může přiznat jen částečnou rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o její dítě.

2.1 Uzavírání manželství nezletilými rodiči

Za určitých zákonem stanovených podmínek mohou uzavírat manželství i nezletilé osoby, tedy osoby mladší 18-ti let věku. Zde se jedná v podstatě o řešení tzv. sňateční způsobilosti. Sňateční způsobilost se obecně nabývá současně s nabytím občansko-právní způsobilosti neboli dovršením 18-ti let věku.

Podle zákona o rodině nemůže uzavřít manželství nezletilá osoba. Existuje však situace, za které mohou nezletilé osoby uzavřít manželství a to v případě *„jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Bez tohoto povolení je manželství neplatné a soud vysloví neplatnost i bez návrhu.“* (§ 13, z. č. 94/1963 Sb.)

V České republice existují dvě možné formy uzavření manželství – sňatek občanský a církevní. Manželství může být uzavřeno pouze na základě svobodného a úplného souhlasného prohlášení obou snoubenců o tom, že vstupují do manželství. Prohlášení o vstupu do manželství se provádí před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem plnícím jeho funkci, anebo také před orgánem církve nebo náboženské společnosti, která je oprávněna zvláštním předpisem. Prohlášení se činí v přítomnosti dvou svědků veřejně a slavnostním způsobem. V případě občanského sňatku se může manželství uzavřít před kterýmkoli obecním úřadem, je-li přímo ohrožen život snoubence. Není rozhodující místní příslušnost úřadu. Co se týče církevního sňatku, může se manželství uzavřít na kterémkoli místě, je-li život snoubence přímo ohrožen. Prohlášení o vstupu do manželství jednoho ze snoubenců lze učinit prostřednictvím jeho zástupce na základě platné plné moci.

Snoubenci před uzavřením manželství mají navzájem poznat své charakterové vlastnosti a zdravotní stav, aby mohli založit manželství, které splní svůj účel. Dále snoubenci mají povinnost prohlásit, že neznají okolnosti vylučující uzavření jejich manželství, znají navzájem svůj zdravotní stav, zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po vzniku manželství. Pokud jeden ze snoubenců uzavírá nové manželství, je povinen prokázat zánik dřívějšího manželství nebo jeho prohlášení za neplatné. To samé platí pro registrované partnerství nebo obdobný svazek uzavřený v zahraničí.

V manželství mají oba manželé stejná práva i povinnosti. Manželé jsou povinni žít spolu a být si věrni, respektovat navzájem svoji důstojnost, pomáhat si, vytvářet zdravé rodinné prostředí a pečovat o své děti. Podle svých možností, schopností a majetkových poměrů jsou oba manželé povinni pečovat o uspokojování potřeb rodiny.

Manželství zaniká smrtí, prohlášením za mrtvého jednoho z manželů nebo rozvodem manželství. Manželství může soud rozvést na návrh některého z manželů, pokud je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno a nelze očekávat obnovení manželského soužití a zároveň jsou-li splněné zákonné podmínky. Soud při svém rozhodování bere v úvahu příčiny rozvratu manželství. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

Uzavře-li manželství nezletilá osoba za zákonem stanovených podmínek, tak nabývá tímto okamžikem dle občanského zákoníku § 8 odstavec 2 zletilosti. *„Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné.“* (§ 8, z. č. 40/1964 Sb.)

Z výše uvedeného tedy vyplývá nejen nabytí zletilosti uzavřením manželství, ale i to, že pokud manželství uzavře osoba starší 16-ti let bez povolení soudu, je sice toto manželství neplatné, avšak to nemění nic na skutečnosti, že zletilost se nabývá uzavřením i neplatného manželství.

2.2 Péče o dítě

Péči o dítě vymezuje zákon o rodině jako péči o zdraví dítěte a péči o tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte. Péči o dítě se rozumí zejména povinnost rodičů chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled, který odpovídá stupni jeho vývoje. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků - nesmí jimi však být dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dětí, proto svým osobním životem a chováním mají být příkladem svým dětem. Taktéž se na výchově dítěte podílí i manžel, který sice není rodičem dítěte, ale žije ve společné domácnosti.

Je-li dítě schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit opatření jeho se týkajících, má právo dostat potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů, které se týkají podstatných záležitostí jeho osoby. Má právo být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

„Soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o dítě i nezletilému rodiči dítěte, který dosáhl věku šestnácti let, má-li potřebné předpoklady pro výkon práv a povinností z rodičovské zodpovědnosti vyplývajících.“
(§ 34, z. č. 94/1963 Sb.)

2.3 Zastupování dítěte

Způsobilost k právním úkonům fyzických osob dle občanského zákoníku § 8 odstavce 1 vzniká v plném rozsahu zletilostí. Způsobilost k právům a povinnostem vzniká narozením a zaniká smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Tuto způsobilost má i počaté dítě, jestliže se narodí živé.

Jedná-li se o osobu nezletilou, občanský zákoník přiznává takové osobě pouze částečnou způsobilost k právním úkonům. *„Nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.“* (§ 9, z. č. 40/1964 Sb.) Tyto úkony může nezletilá

osoba činit sama a v ostatních případech musí za ni úkony činit její zákonní zástupci. Co se týče zákonných zástupců, občanský zákoník odkazuje na zákon o rodině, který upravuje otázku, kdo je zákonným zástupcem nezletilé osoby. (Zákon č. 40/1964 Sb.)

Zákonnými zástupci nezletilého jsou jeho rodiče nebo poručník. Nezletilé dítě zastupují rodiče při právních úkonech, ke kterým není dítě plně způsobilé. Svě dítě nemůže zastoupit žádný z rodičů, jde-li o právní úkony ve věcech, při kterých by mohlo mezi rodiči a dítětem dojít ke střetu zájmů nebo ke střetu zájmů dětí těchto rodičů. Jestliže nemůže své dítě zastoupit žádný z rodičů, ustanoví soud dítěti opatrovníka. Ten bude v řízení nebo při právním úkonu dítě zastupovat. Tímto opatrovníkem dítěte soud zpravidla ustanoví orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí. Soud ustanoví poručníkem i toho, koho doporučili rodiče, není-li to v rozporu se zájmy dítěte. Soud může ustanovit poručníkem dítěte také někoho z příbuzných anebo osob blízkých dítěti či jeho rodině, popřípadě jinou fyzickou osobu. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

Z výše uvedeného vyplývá, že dítě získává v plném rozsahu způsobilost nabývat vlastními úkony práv a brát na sebe povinnosti nabytím zletilosti. Dosažením 18. roku věku, tedy zletilostí nebo uzavřením manželství ve věku od 16-ti do 18-ti let, nastává úplný zánik rodičovské odpovědnosti k dříve nezletilému dítěti.

2. 4 Správa jmění dítěte

Dítě nezletilého rodiče stejně jako jakákoli fyzická osoba může nabývat majetku z různých právních titulů. Tento majetek může pocházet z dědictví, daru, přechodu restitučních nároků apod. Protože dítě není schopno a nemá ani právní způsobilost spravovat svůj majetek, činí tak za něj rodiče či opatrovník ustanovený soudem.

Rodiče jsou povinni spravovat jmění dítěte s péčí řádného hospodáře. V první řadě lze výnosu majetku dítěte použít pro jeho potřebu a teprve poté přiměřeně i pro potřebu rodiny. Jestliže by vznikl hrubý nepoměr mezi poměry nezletilého dítěte a osob výživou povinných, aniž by takový nepoměr vznikl zaviněně ze strany osob výživou povinných, jen tehdy může být majetková podstata dotčena.

(Zákon č. 94/1963 Sb.) Schválení soudu je potřeba, jedná-li zákonní zástupci o nakládání s majetkem dítěte v podstatné záležitosti. (Zákon č. 40/1964 Sb.)

V případě, že by majetkové zájmy dítěte mohly být ohroženy, ustanoví soud opatrovníka pro zvýšenou ochranu jmění dítěte. Opatrovníkem může být ustanovena fyzická osoba plně způsobilá k právním úkonům, která řádný výkon této funkce v zájmu dítěte zaručuje svým způsobem života a souhlasí s ustanovením opatrovníka. Pokud nemůže být opatrovníkem ustanovena fyzická osoba, soud opatrovníkem ustanoví zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí. Dále soud vymezí rozsah jmění spravované opatrovníkem a určí, jakým způsobem má být nebo naopak nesmí být s jednotlivými částmi nakládáno.

Dosažením zletilosti dítěte správa jmění končí. Rodiče nebo opatrovník jsou povinni odevzdat jmění dítěti a na jeho žádost podat vyúčtování ze správy jmění do jednoho roku po skončení správy. (Zákon č. 94/1963 Sb.)

3. ZAŘÍZENÍ PRO NEZLETILÉ MATKY

V této kapitole budou představena některá zařízení pro nezletilé matky, zejména nastíním jejich činnost. V závěru je možné najít výčet některých zařízení zajišťujících služby nezletilým matkám.

Všechny druhy zařízení, kterým se v této kapitole budu věnovat, jsou v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a v resortu Ministerstva zdravotnictví. Činnosti zařízení v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se řídí zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Těmito zařízeními jsou: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav. (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Činnosti zařízení v resortu Ministerstva zdravotnictví se řídí metodickými pokyny Ministerstva zdravotnictví ČR uvedenými ve věstníku 9/2005 - Činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let věku. Ministerstvo zdravotnictví vydalo metodický pokyn upravující činnost těchto zařízení ve snaze vymežit a sjednotit činnost kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let a doporučuje jej využít obdobným zařízením, především dětským centrům. http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3577_1771_11.html ze dne 26. 2. 2013) Proto zahrnují mezi tyto zařízení nejen kojenecké ústavy a dětské domovy do 3 let věku, ale právě i dětská centra.

3.1 Druhy zařízení pro nezletilé matky v resortu MŠMT

Diagnostický ústav je zařízení, které „přijímá děti s nařízeným předběžným opatřením, nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou, a na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu dětí a volné kapacity jednotlivých zařízení je umísťuje do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo výchovných ústavů.“ (§ 5, z. č. 109/2002 Sb.)

Diagnostický ústav plní následující funkce:

- diagnostická - spočívá ve vyšetření dětí pomocí pedagogických a psychologických činností
- vzdělávací - zjišťuje úroveň znalostí a dovedností, stanovuje a realizuje specifické vzdělávací potřeby
- terapeutická - směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte prostřednictvím pedagogických a psychologických činností
- výchovná a sociální - vztahuje se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně dětí, případně zajišťuje zdravotní vyšetření dítěte
- organizační - souvisí s umístováním dítěte do dalšího zařízení
- koordinační - sjednocuje činnost ostatních zařízení

Délka pobytu dítěte v diagnostickém ústavu je zpravidla 8 týdnů. Pro děti, které ukončily povinnou školní docházku, se jako součást diagnostického ústavu zřizují diagnostické třídy. Zde je zajišťována příprava dětí na jejich budoucí povolání. Třída školy a diagnostická třída se naplňuje do 8 dětí.

Na základě výsledků komplexního vyšetření diagnostický ústav vypracovává diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb dítěte. Diagnostický ústav na základě komplexní zprávy nebo poznatků zařízení sděluje příslušným orgánům sociálně-právní ochrany dětí údaje o dětech vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče. Tuto zprávu také diagnostický ústav spolu s dítětem předává zařízení, do kterého je dítě umístěno či přemístěno. Při umístování dítěte se dbá, aby bylo co nejbližší bydliště osob odpovědných za výchovu nebo zákonných zástupců, pokud by tím nebyl ohrožen mravní vývoj dítěte.

Dětský domov „pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.“ (Zákon č. 109/2002 Sb.)
Poslání dětského domova spočívá v zajišťování péče o děti s nařízenou ústavní výchovou. Děti umístěné v dětských domovech nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Do dětského

domova se umísťují děti ve věku od 3 let a nejvýše do 18 let. Do dětského domova se také umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.

Dětský domov se školou zajišťuje péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, a to z důvodu závažné poruchy chování dítěte nebo z důvodu přechodné či trvalé duševní poruchy dítěte, pro které se vyžaduje výchovně-léčebná péče. Dále zajišťuje péči dětem s uloženou ochrannou výchovou a nezletilým matkám (s nařízenou ústavní výchovou nebo s uloženou ochrannou výchovou), a jejich dětem, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. V dětském domově se školou mohou být zřizovány rodinné skupiny.

Do dětského domova se školou jsou umísťovány děti ve věku od 6-ti let d ukončení povinné školní docházky. V případě, že pominou důvody pro umístění dítěte do školy zřízené při dětském domově, může být dítě přeřazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou, a to na základě žádosti ředitele dětského domova se školou. Jestliže se dítě po ukončení povinné školní docházky nemůže vzdělávat ve střední škole mimo zařízení pro jeho pokračující závažné poruchy chování anebo uzavře-li pracovně právní vztah, je dále přeřazeno do výchovného ústavu.

Výchovný ústav zajišťuje péči dětem starším 15-ti let, které mají závažné poruchy chování a byla u nich nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Výchovný ústav ve vztahu k dětem plní především úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou (pro nezletilé matky a jejich děti) nebo pro děti vyžadující výchovně léčebnou péči, popřípadě se pro ně ve výchovném ústavu zřizují oddělené výchovné skupiny.

Do výchovného ústavu mohou být umístěny i děti starší 12-ti let, pokud mají soudem uloženou ochrannou výchovu, a v jejichž chování se projevují tak závažné poruchy, kvůli kterým nemohou být umístěny do dětského domova se školou. Ve výjimečných případech zvláště závažných poruch chování může být do výchovného ústavu umístěno i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12-ti let. (Zákon č. 190/2002 Sb.)

3.2 Druhy zařízení pro nezletilé matky v resortu MZČR

Konečně se dostáváme od výčtu zařízení v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zařízením v resortu Ministerstva zdravotnictví, která přijímají nezletilé matky a jejich děti. Těmito zařízeními jsou kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra.

Tato zařízení „*pečují o všestranný rozvoj dětí, jejichž vývoj je ohrožen nebo narušen z důvodů zdravotních, zdravotně-sociálních nebo sociálních.*“ (http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3577_1771_11.html ze dne 26. 2. 2013) Ze zmíněných důvodů mohou být děti přijímány samy nebo s doprovodem rodičů, přičemž tyto důvody se mohou během pobytu dítěte měnit či se překrývat.

Pobyt v zařízeních je nutno chápat jako přechodný neboli dočasný. Jeho účelem je vyřešení situace, pro kterou dítě bylo přijato do zařízení. Pobyt tedy nemá sloužit jako trvalé či dlouhodobé řešení osudu dítěte, ale je třeba považovat jej za pomoc dítěti a jeho rodině. O přijetí dítěte do zařízení rozhoduje jeho ředitel a to na základě souhlasu rodiče (rodičů) nebo jiného zákonného zástupce dítěte, rozhodnutí soudu o předběžném opatření, nebo na základě nařízené ústavní výchovy.

Zařízení zajišťují přijatým dětem komplexní interdisciplinární péči (zdravotní, ošetrovatelskou, rehabilitační, výchovnou, sociálně právní apod.), a dále vytváří podmínky pro optimální vývoj dětí a to ve všech jeho složkách. Péče je poskytována na základě moderních poznatků teorie a praxe tak, aby v maximální možné míře mohly být uspokojovány všechny potřeby dítěte. Péče o dítě je zásadně individuální, zohledňuje potřeby a zájmy dítěte, přizpůsobuje se rodinnému prostředí a respektuje sourozenecké skupiny.

Zařízení ve spolupráci s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany dítěte (dále jen „OSPOD“) prověřuje, zda stále trvají důvody, pro něž bylo dítě přijato do zařízení. Prostřednictvím spolupráce právě s OSPOD a s dalšími institucemi dbá na to, aby byl pobyt dítěte v zařízení co nejkratší.

Do zařízení lze matku s dítětem přijmout na žádost orgánu sociálně-právní ochrany dětí a na základě předběžného opatření soudu. Na vlastní žádost matku přijímá zařízení se souhlasem vedení zařízení z důvodů diagnostických (např. závislost na návykových látkách, atd.), výchovných (např. matka nezvládá péči o dítě), z důvodu zácvičení spočívajícího v základní péči o dítě, v péči o handicapované dítě, v rehabilitaci

dítěte a před propuštěním dítěte do náhradní rodinné péče, dále z důvodu utajeného porodu a okamžité pomoci jako azylové zařízení. Pobyt matky se řídí vnitřními předpisy konkrétního zařízení. Matka o své dítě pečuje systémem „roaming-in“ a to zpravidla pod dohledem odborného personálu. Její pobyt se řídí vnitřními předpisy konkrétního zařízení.

Dítě se propouští ze zařízení buď trvale, nebo dočasně na nějakou dobu. Dočasně se dítě ze zařízení propustí (pokud pominou důvody jeho pobytu) do péče vlastní rodiny, do péče jiných osob než rodičů, do náhradní rodinné péče nebo do jiného zařízení (např. ústav sociální péče, dětské domovy v gesci MŠMT). (http://www.mzcr.cz/Legislativa/dokumenty/vestnik_3577_1771_11.html ze dne 26. 2. 2013)

3.3 Vybraná zařízení poskytující služby nezletilým matkám

V České republice existuje několik typů zařízení, které poskytují své služby nezletilým matkám a jejich dětem. Nyní představím některá z výše uvedených zařízení, a to jak v rámci resortu Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže, tak i v rámci resortu Ministerstva České republiky.

Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče

Na dlouhé mezi 19, 147 04 Praha 4

V roce 2003 bylo zřízeno specializované oddělení pro nezletilé matky s dětmi. Matky a jejich děti jsou zde umístěny v oddělení M v samostatně stojící budově. Oddělení je určeno pro dívky ve věku 15-ti až do 18-ti let s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou. Kapacita oddělení je 12 lůžek pro matky v jednolůžkových nebo dvoulůžkových pokojích. Na odděleních jsou dvě skupinky klientek. Jednu tvoří matky s dětmi a druhou těhotné klientky. Klientky jsou na oddělení umístovány nejdříve po ukončení 12. týdne těhotenství. Často přicházejí ale i měsíc až dva měsíce před porodem nebo přímo z porodnice se svým miminkem.

Hlavními důvody pro přijetí klientek jsou špatné podmínky v rodině, výchovné problémy a velmi často i z důvodu nevyrovnání se původní rodiny s těhotenstvím nezletilých klientek.

Na oddělení pracují pouze pedagogičtí pracovníci. Zdravotní péči o děti zajišťuje lékařka a zdravotní sestra ústavu a pediatr, za kterým maminky s dětmi docházejí v doprovodu vychovatele. Oddělení také navštěvuje porodní asistentka, spolupracuje s gynekologicko-porodním oddělením Thomayerovy nemocnice a s Ústavem péče o matku a dítě v Podolí. Vychovatelé učí nezletilé matky zvládnout svou novou roli matky. Poskytují jim rady a pomoc, později nepřetržitý diskretní dohled.

Délka pobytu nezletilých matek a jejich dětí je různá. Hlavním úkolem oddělení je naučit klientky základní péči o jejich děti a pomoci stabilizovat situaci v rodině. Dle potřeby může být délka pobytu nezletilé matky s dítětem prodloužena až do věku 19-ti let. Pokud ale péči o dítě zvládá dobře, může odejít už po ukončení šestinedělí. Po ukončení pobytu nezletilé matky s dětmi docházejí do původní rodiny, k partnerovi nebo do dětského domova. Jestliže klientky setrvávají na oddělení do 18-ti let, protože dříve neměly kam odejít, tak pro ně pracovníci hledají azylové domy či se pokusí zprostředkovat byt. (www.dum-praha.cz)

Výchovný ústav, dětský domov se školou, střední škola, základní škola a školní jídelna

Nádražní 698, 672 01 Moravský Krumlov

Zařízení mimo jiné pečuje o nezletilé matky a jejich děti s uloženou ochrannou výchovou, nařízenou ústavní výchovou nebo u nichž bylo nařízeno předběžné opatření, nebo o děti, které vyžadují výchovně-léčebnou péči. Nezletilé těhotné dívky se přemísťují nebo umísťují do zařízení zpravidla od 12. týdne těhotenství.

V říjnu 2007 byly otevřeny dvě skupinky pro nezletilé matky. Ve skupinách může být maximálně 12 nezletilých matek s dětmi. Na oddělení pro nezletilé matky jsou umístěny jak nezletilé matky, tak teprve nastávající maminky. Každá klientka má svůj vlastní pokoj, který je vybaven moderním nábytkem. Ke společným aktivitám

a k přípravě stravy slouží obývací pokoj spojený s kuchyňkou a také dětský koutek. Dále mohou nezletilé matky s dětmi využívat v letním období dětské hřiště, na kterém se nachází dětské pískoviště a průlezky.

Ředitel zařízení nezletilým těhotným dívkám a matkám zajišťuje lékařskou a poradenskou péči prostřednictvím zdravotnického zařízení. Nezletilou dívku informuje o možnostech péče o dítě po porodu v rámci výkonu ústavní nebo ochranné výchovy v zařízení. Na oddělení pro nezletilé matky pracuje tým odborných pracovníků, mezi nimiž jsou zdravotní sestry, vychovatelé, speciální pedagog a psycholog. Ti dohlížejí na to, jak se těhotné klientky připravují na porod. Nezletilé matky se učí pečovat o své dítě a jsou také pod neustálým dohledem odborných pracovníků.

Těhotné dívky a matky, které nemají ukončenou povinnou školní docházku či dokončené základní vzdělání, jsou zařazovány do základní školy. Dále se nezletilé matky a těhotné dívky připravují na budoucí povolání v příslušné škole, nebrání-li tomu jejich zdravotní stav. Jestliže praktické vyučování probíhá na pracovištích nebo na pracích zakázaných těhotným ženám a matkám do konce devátého měsíce po porodu, nebo jestliže vyučování podle lékařského posudku ohrožuje těhotenství žákyně, je ředitel školy povinen přerušit vzdělávání těchto žákyň. Po dobu výuky jsou jejich děti v péči všeobecné zdravotní sestry nebo pedagogického pracovníka. Jestliže nezletilé matky své děti kojí, je kojení umožněno dle individuálních potřeb dítěte. (www.vuddmoravskykrumlov.cz)

Výchovný ústav Černovice

Jiráskova 285, 394 94 Černovice

Výchovný ústav poskytuje své služby nezletilým dívkám a matkám od 15-ti let po skončení povinné školní docházky, případně těhotným dívkám od 12-ti let věku, s problémy v oblasti sociální, výchovné, mravní a vzdělávací. Cílem zařízení je osvojení si takové úrovně chování, jednání, vnímání a získat takové sociální postavení, které by pro nezletilé matky a těhotné dívky bylo vysvobozením z těžkých životních situací a dosažením určitého standardu v těchto oblastech.

Výchovný ústav má celkově 6 skupin, z nichž 3 skupiny tvoří těhotné a nezletilé matky s dětmi. První skupina pro nezletilé matky a těhotné byla zřízena v roce 1992, druhá skupina poté v roce 1996. Třetí a zároveň poslední skupina byla zřízena v roce 2002. Nezletilé matky a těhotné mají ve výchovném ústavu možnost využít volnočasových a mimoškolních aktivit, které zahrnují výchovně vzdělávací činnost. (www.vucernovice.cz)

Dětské centrum Plzeň

Na chmelnicích 6, 323 33 Plzeň

Dětské centrum je zdravotnické zařízení poskytující komplexní péči o novorozence, kojence a děti do 3 let, které se nachází v sociální a zdravotně-sociální tísní. Zařízení přijímá děti, které ze závažných důvodů nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, o něž se vlastní rodiče nemohou, nechtějí nebo nedokáží postarat. Dětské centrum přijímá k dítěti i jeho matku. Jedná se především o nezletilé matky, kojící matky a matky nezkušené. Do zařízení jsou děti přijímány na základě žádosti zákonných zástupců nebo soudního rozhodnutí.

V dětském centru o děti pečuje zkušený personál, tedy dětské lékaři, dětské sestry, psycholog, rehabilitační a sociální pracovníci. Matky se pod dohledem personálu učí o své děti pečovat a po vyřešení sociální situace odchází do rodiny či azylového domu. Nezletilým matkám zařízení dále poskytuje poradenskou činnost v oblasti sociální, zdravotní, výchovné nebo psychologické. (www.kojenecky-ustav.cz)

Kojenecký ústav a dětský domov

U Kojeneckého ústavu 2, 568 02 Svitavy

Kojenecký ústav a dětský domov poskytuje mimo jiné krátkodobé pobyty nezletilým matkám a jejich dětem nacházejícím se v těžké životní situaci, jak z důvodů zdravotních, tak sociálních. Krátkodobý pobyt pomáhá nezletilým matkám v zácvičku

rehabilitace a v edukaci matky v těžké sociální situaci. Celková kapacita zařízení je 38 lůžek a 5 lůžek pro nezletilé matky s dětmi.

Resocializační centrum zřízené při kojeneckém ústavu a dětském domově pomáhá nezletilým matkám v jejich resocializaci, která jim umožní návrat do běžného života. V resocializačním centru jsou dva moderně zařízené samostatné byty s vlastní kuchyňkou a sociálním zařízením, společná prádelna, návštěvní místnost, kancelář výchovné sestry, speciálního pedagoga a psychologa. Průměrná délka pobytu je 2 až 3 měsíce, dle potřeby i více, nejdéle však 6 měsíců.

Náplní resocializace je vytvoření pevné citové vazby matka- dítě, zácvik péče o dítě, zácvik vaření, praní a úklid, dále pak hospodaření s financemi, zácvik sociálních dovedností a styk s úřady, možnost dokončení vzdělání či rekvalifikace. Důležitou náplní resocializace je i práce s psychologem, např. při řešení vztahů v rodině, spolupráce s lékařem a zajišťování péče dalších odborníků.

Jednou ze služeb kojeneckého ústavu a dětského domova je realizace utajeného či tzv. diskrétního porodu. Vedení zařízení je schopno tuto službu zprostředkovat také v zařízení stejného typu v rámci celé České republiky. Nezletilé matky mohou být přijímány i několik týdnů před plánovaným termínem porodu. (www.kojeneckyustav-svitavy.cz)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. KVANTITATIVNÍ VÝZKUM

V této kapitole je možné se seznámit s výzkumem pomocí kvantitativního dotazníku, který jsem pro účely této bakalářské práce provedla. A to jak s jeho cílem, metodami, hypotézami, tak i s analýzou získaných dat.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce je zjistit, jaký postoj zaujímá veřejnost k problematice manželství a rodičovství nezletilých matek, jaké je mínění veřejnosti o této problematice, jaký názor mají na pomoc poskytovanou nezletilým rodičům. Toto provedu metodou kvantitativního výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření.

4.2 Výzkumné metody a průběh výzkumu

Pro dosažení cíle a také i pro ověření stanovených hypotéz bylo nezbytné získat co nejvíce relevantních informací od respondentů. Proto jsem se rozhodla použít kvantitativní metodu získání dat - potřebná data jsem sesbírala prostřednictvím dotazníkového šetření (viz příloha č. 2).

Dotazník zahrnuje 19 otázek, které jsou jak uzavřené, tak polouzavřené a obsahuje jednu otázku škálovou. První okruh otázek je zaměřen na osobu samotných respondentů, co se týče pohlaví, vzdělání a věku. Také jsem se ptala, jestli respondenti znají nějakého nezletilého rodiče ze svého okolí. Další okruh otázek je zaměřen na pohled respondentů na rodičovství osob mladších 18-ti let, pomoc poskytovanou nezletilým rodičům a jejich předpoklad z jakého rodinného a majetkového prostředí nezletilí pochází. V neposlední řadě jsem se dotazovala na názor příčiny vedoucí k rodičovství nezletilých. Dotazník uzavírá otázka zjišťující názor respondentů na plnění funkcí manželství uzavřenými osobami mladších 18-ti let.

Po pečlivém zvážení jsem rozdala celkem 100 dotazníků zletilým osobám. Vrátilo se mi jich však pouze 70. Záměrně jsem oslovila stejný počet mužů i žen

ve snaze přibližně stejného zastoupení obou pohlaví. Přesto se mi dostalo více zodpovězených dotazníku od žen.

Před samotným výzkumem jsem provedla předvýzkum z důvodu odhalení a následovného odstranění nedostatků v sestavených otázkách dotazníku. Tento předvýzkum jsem provedla v rodině a mezi blízkými přáteli – šlo mi zejména o to, zda otázky jsou srozumitelné a zda získané informace mi poskytnou potřebné údaje.

4.3 Stanovení hypotéz

Pro dosažení cíle jsem si stanovila na začátku výzkumného šetření následující hypotézy:

- H₁: Veřejnost vnímá rodičovství matek mladších 18 let jako negativní jev.
- H₂: Veřejné mínění je, že současná opatření pro pomoc nezletilým matkám v jejich životní situaci je dostačující.

Stanovené hypotézy v závěru práce verifikuji nebo falzifikuji na základě získaných údajů.

4.4 Analýza dat získaných dotazníkovým šetřením

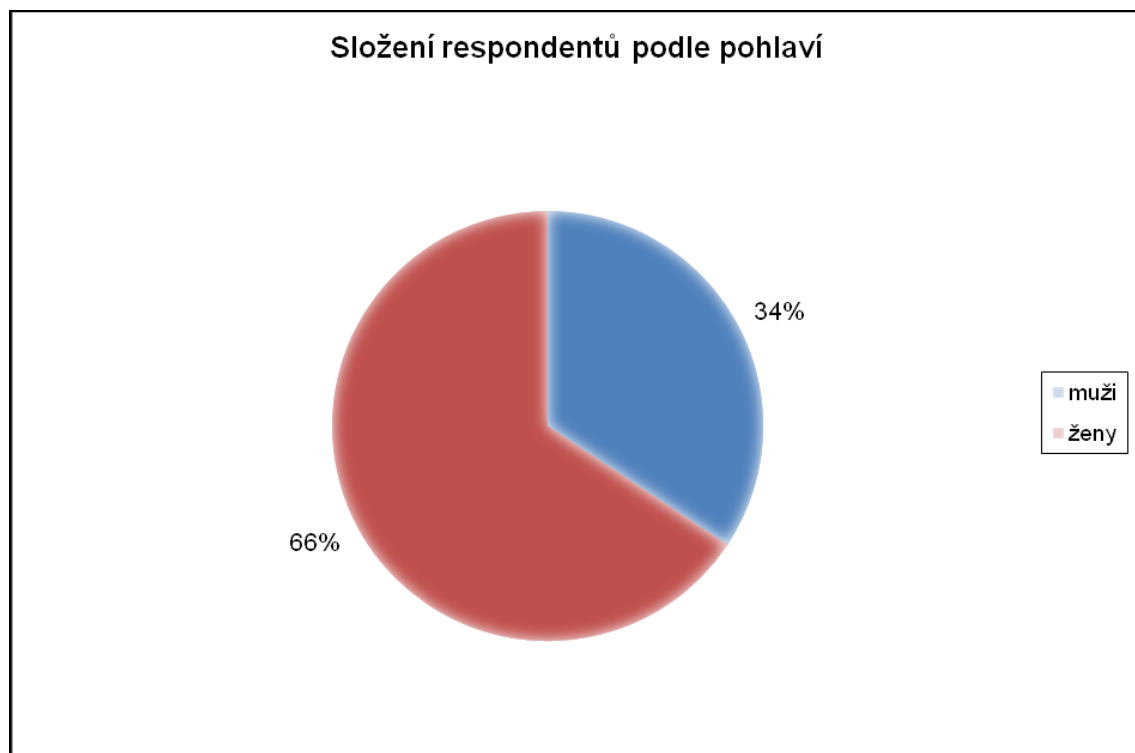
Data získaná dotazníkovým šetřením jsou zpracována do tabulek a grafů. Výsledky jsou prezentovány v absolutních číslech a také procentuálně vždy zaokrouhleně na celá čísla.

Otázka č. 1: *Pohlaví*

Tab. 1:

Složení respondentů podle pohlaví	
muž	24
žena	46

Graf k otázce č. 1:

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazník byl rozdán 100 respondentům, dotazníků se mi vrátilo 70. Z provedeného šetření bylo zjištěno, že se zúčastnilo 24 mužů a 46 žen.

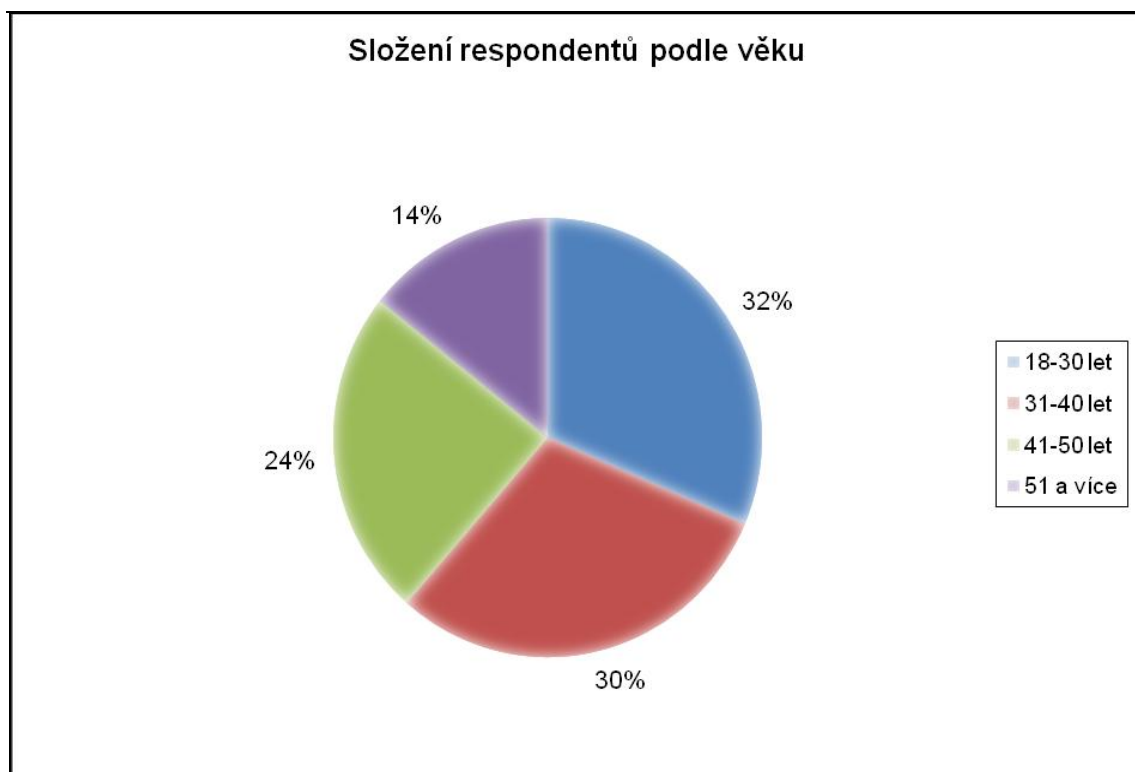
Dotazníkovým šetřením jsem zjistila, že podle pohlaví respondentů odpovědělo více než 60% žen, a to i přesto že jsem rozeslala dotazníky stejnému počtu žen i mužů. Z toho usuzuji, že o danou problematiku projeví zájem spíše ženy než muži.

Otázka č. 2: *Věková kategorie*

Tab. 2:

Složení respondentů dle věku	
18-30 let	22
31-40 let	21
41-50 let	17
51 a více let	10

Graf k otázce č. 2:

Zdroj: vlastní výzkum

Podle věkových kategorií se dotazníkového šetření zúčastnilo nejvíce respondentů věkové skupiny 18 až 30 let a o jednoho respondenta méně věkové skupiny respondentů 31 až 40 let. Dotazník byl záměrně rozdán pouze zletilým respondentům.

Otázka č. 3: *Vaše nejvyšší ukončené vzdělání*

Tab. 3:

Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů	
základní	0
střední bez maturity	7
střední s maturitou	45
vyšší odborné	6
vysokoškolské	12

Graf k otázce č. 3:

Zdroj: vlastní výzkum

Výzkumu se zúčastnilo nejvíce respondentů s nejvyšším ukončeným vzděláním střední s maturitou. Domnívám se, že to tak nějak kopíruje současný trend ve společnosti, kdy ani počet respondentů s vysokoškolským vzděláním není zanedbatelný. Mám za to, že se začíná stále více projevovat potřeba mít vyšší vzdělání a potřeba osobního růstu.

Dle údajů zjištěných z Českého statistického úřadu rovněž vyplývá, že počet vysokoškolských osob v České republice se stále zvyšuje a největší vzdělanostní zastoupení u nás je stále střední s maturitou.

(http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/zahajeno_publicovani_definitivnich_vysledku_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011 ze dne 9.4.2013)

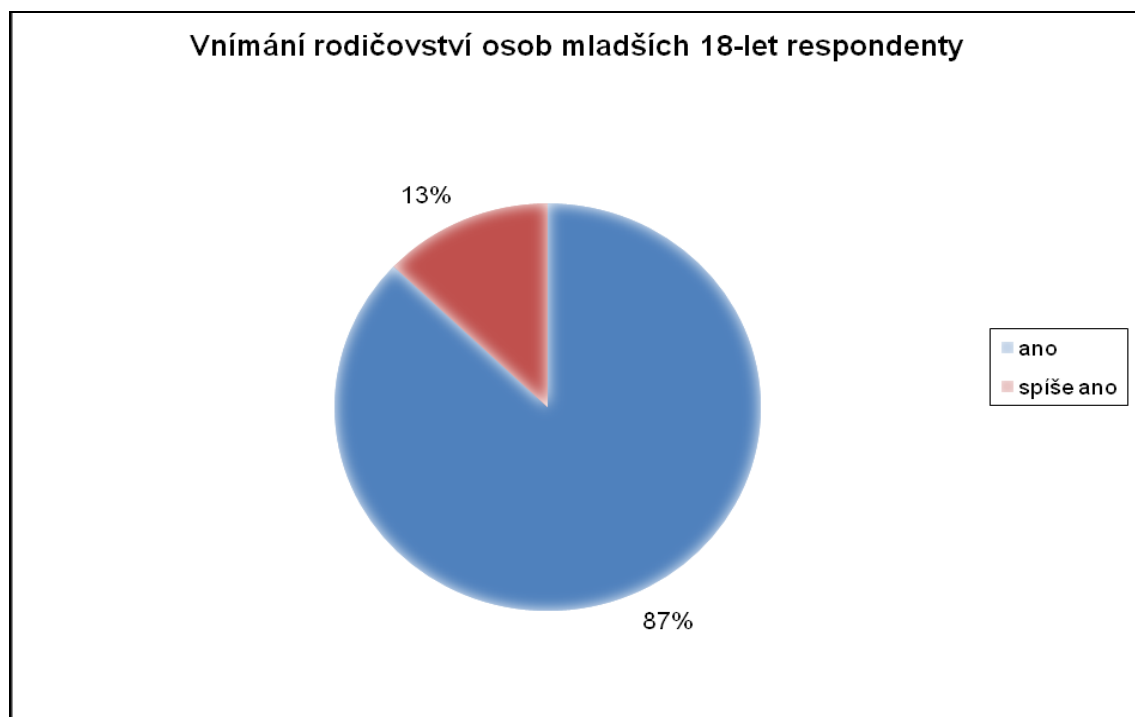
Z tohoto provedeného výzkumu, jak už jsem uvedla, vyplývá, že odpovědělo nejvíce osob se středním vzděláním ukončené maturitou, kdežto osoby se vzděláním středním bez maturity tvořily druhou nejméně početnou kategorii respondentů, avšak žádný z respondentů neměl základní vzdělání.

Otázka č. 4: *Považujete rodičovství osob mladších 18-ti let za předčasné?*

Tab. 4:

Respondenti vnímají rodičovství mladších 18-ti let jako předčasné	
ano	61
spíše ano	9
spíše ne	0
ne	0

Graf k otázce č. 4:

Zdroj: vlastní výzkum

Otázku zda-li považují respondenti rodičovství osob mladších 18-ti let za předčasné, zodpověděli všichni kladně.

Tato otázka zkoumala, jaký názor mají respondenti na rodičovství nezletilých a shodli se, že je předčasné. Nabídnutou možností odpovědi spíše ne a ne nevolil žádný respondent, z čehož usuzují, že ve společnosti převládá zodpovědný přístup

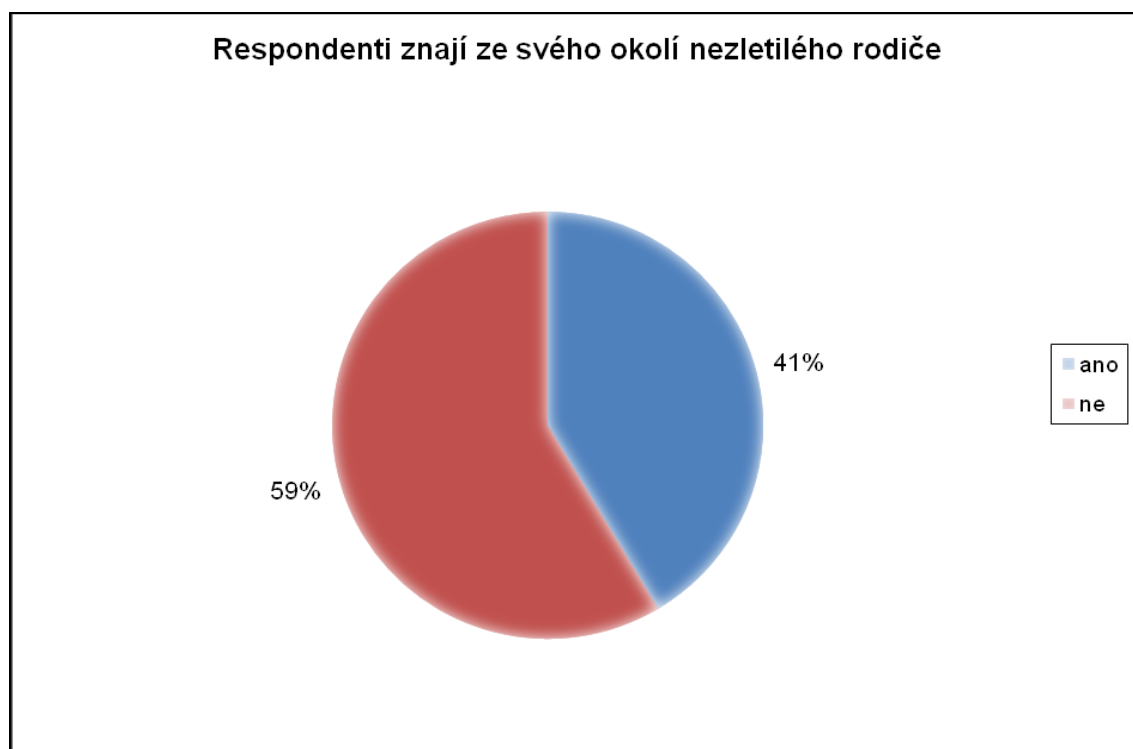
k rodičovství a osobnostní připravenost budoucích rodičů na tuto roli. Nebo alespoň je tento přístup společností očekáván.

Otázka č. 5: *Znáte ze svého okolí nějakého nezletilého rodiče?*

Tab. 5:

Ze svého okolí respondenti znají nezletilého rodiče	
ano	29
ne	41

Graf k otázce č. 5:

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku zdali respondenti znají nějakého nezletilého rodiče, odpovědělo 59% ne a zbylých 41% ano.

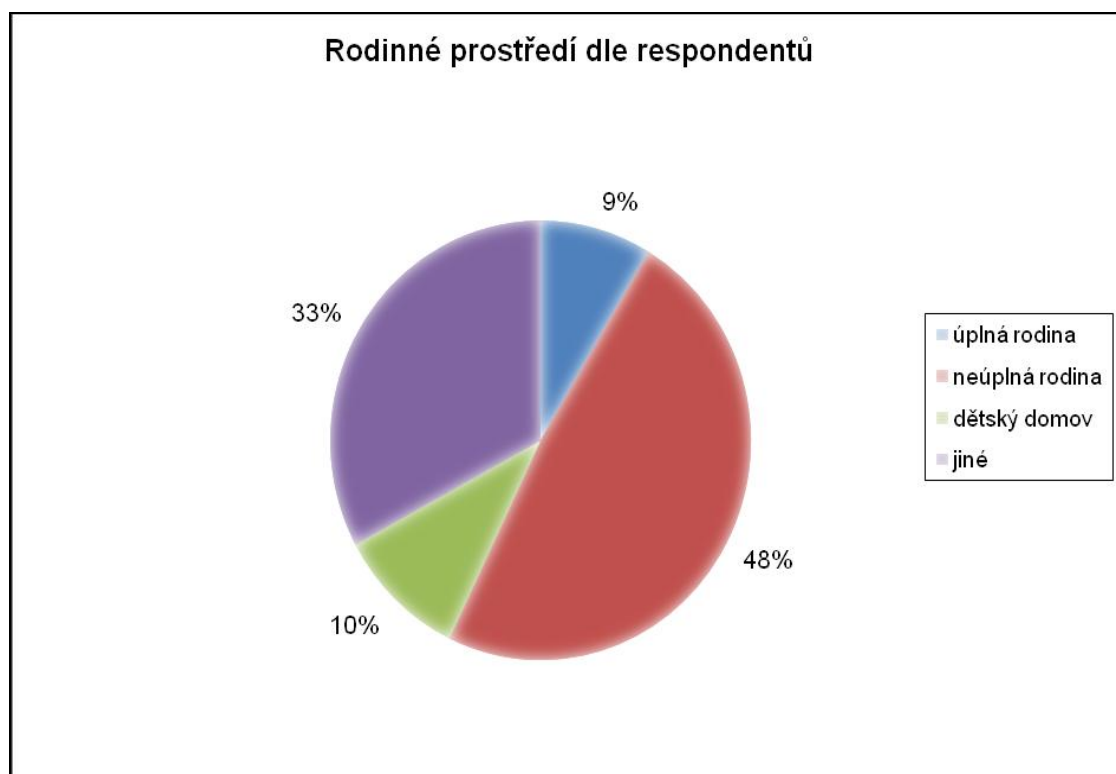
U této otázky mě zajímalo, jestli se respondenti setkali ve svém okolí s nezletilým rodičem a 41% respondentů se s ním setkalo. Toto vysoké číslo mě velmi překvapilo, vzhledem k tomu, že problematika nezletilých rodičů v České republice není tak závažná, jak jsem již uvedla v úvodu bakalářské práce. Odpovědi byly celkem rovnoměrně zastoupeny napříč všemi věkovými kategoriemi.

Otázka č. 6: ***Z jakého rodinného prostředí podle Vás pochází nejčastěji nezletilý rodič?***

Tab. 6:

Rodinné prostředí nezletilých rodičů dle respondentů	
úplná rodina	6
neúplná rodina	34
dětský domov	7
jiné	23

Graf k otázce č. 6:

Zdroj: vlastní výzkum

Největší počet dotazovaných respondentů uvedlo, že rodinné prostředí, z něhož nezletilý rodič pochází, je rodina neúplná.

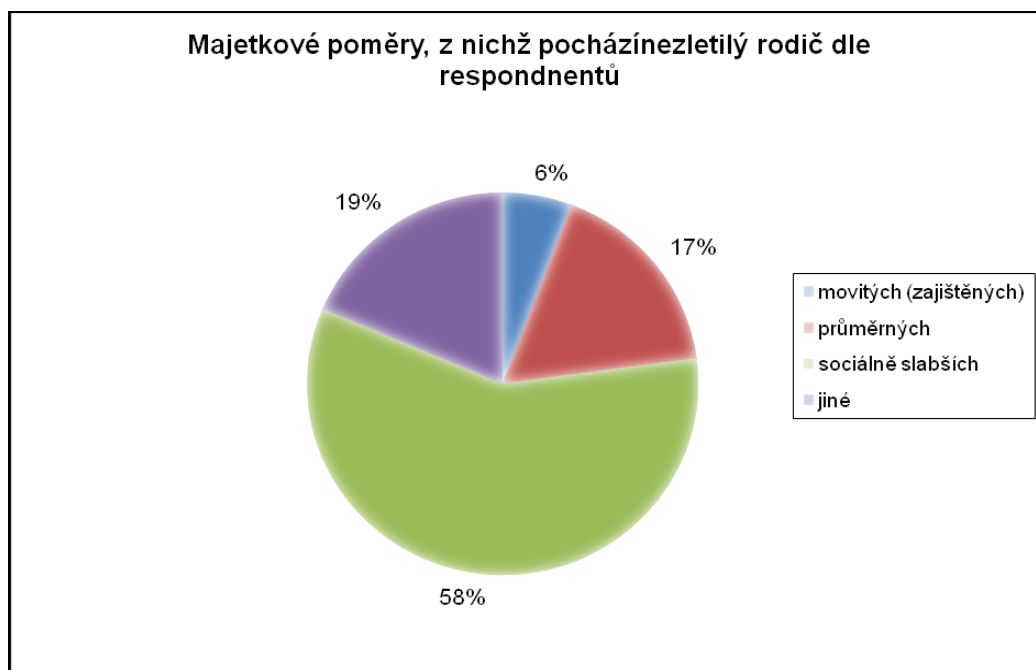
Respondenti z 48% předpokládají, že nezletilý rodič pochází z neúplné rodiny. Odpověď jiné vybralo 33%, kdy nejčastěji uváděli dysfunkční rodinu či romskou rodinu a také, že na rodinném prostředí nezletilého rodiče nezáleží.

Otázka č. 7: *Z jakých majetkových poměrů podle Vás pochází nejčastěji nezletilý rodič?*

Tab. 7:

Majetkové poměry, z nichž pochází nezletilí rodiče dle respondentů	
movité	6
průměrné	34
sociálně slabší	7
jiné	23

Graf k otázce č. 7:

Zdroj: vlastní výzkum

Také mne zajímalo, z jakých majetkových poměrů dle respondentů nezletilý rodič pochází.

Podle mého očekávání nejvíce respondentů zvolilo odpověď sociálně slabší majetkové poměry. Téměř shodný počet získali odpovědi průměrné majetkové poměry a jiné, kde převážně doplnili odpověď, že na majetkových poměrech, z nichž nezletilý rodič pochází, nezáleží a nemá na tento jev žádný vliv.

Otázka č. 8: *Jaká je podle Vás příčina rodičovství nezletilých?*

Tab. 8:

Příčina rodičovství nezletilých dle respondentů	
nedostatečná informovanost	12
nezodpovědný přístup	43
selhání ochrany	4
touha po dítěti	0
dítě jako prostředek k osamostatnění	6
jiné	5

Graf k otázce č. 8:

Zdroj: vlastní výzkum

Jako příčinu rodičovství osob mladších 18-ti let 61% respondentů spatřuje v nezodpovědném přístupu k nechráněnému pohlavnímu styku přes dostatečnou informovanost o možnostech, jak předcházet neplánovanému početí dítěte.

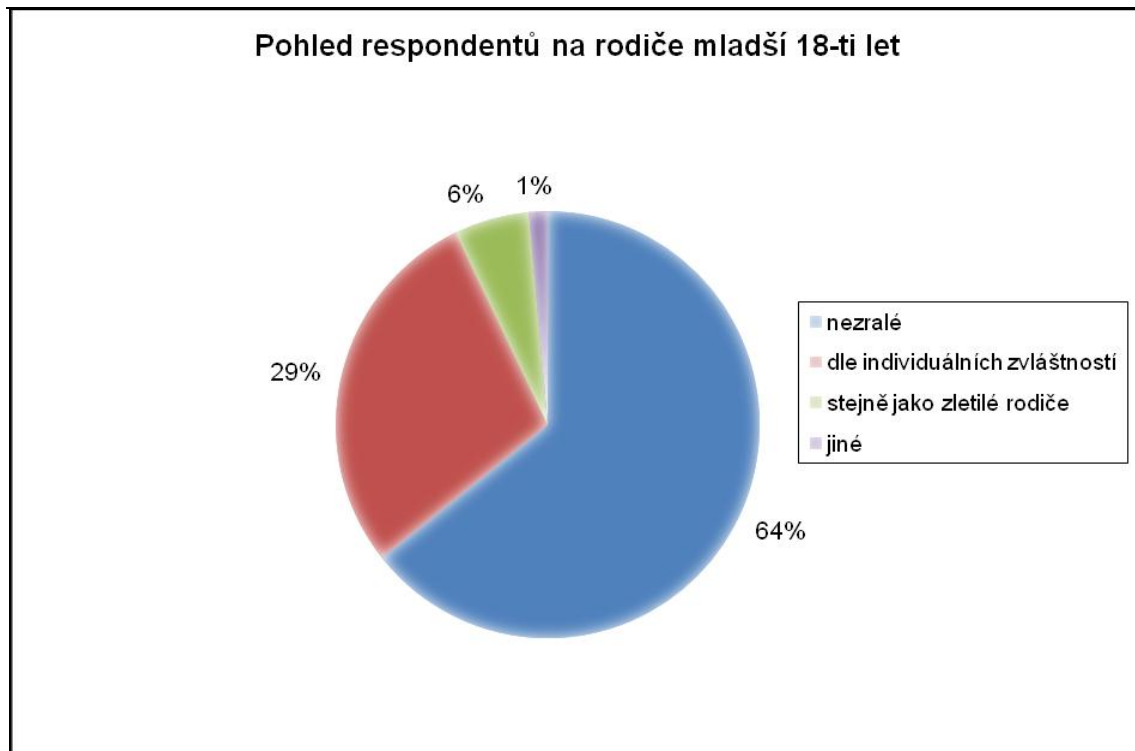
Respondenti spadajících do věkové kategorie 41 let až 50 let a kategorie 51 let a více nejčastěji jako důvod rodičovství nezletilých spatřovali v nedostatečné informovanosti o možnostech chráněného pohlavního styku. Domnívám se, že toto má souvislost s předchozím režimem naší země, jehož politikou bylo právě zakládání rodin (vyšší míra porodnosti), a přístupu k této problematice, nikoli se skutečností současné doby. Pouze 6% respondentů uvedlo selhání ochranných prostředků a 9% respondentů předpokládá motivaci nezletilých rodičů v osamostatnění se prostřednictvím dítěte.

Otázka č. 9: *Rodiče mladší 18-ti let vnímám jako...*

Tab. 9:

Pohled respondentů na rodiče mladší 18-ti let	
zralí	0
nezralí	45
dle individuálních zvláštností	20
stejně jako zletilé rodiče	4
jiné	1

Graf k otázce č. 9:

Zdroj: vlastní výzkum

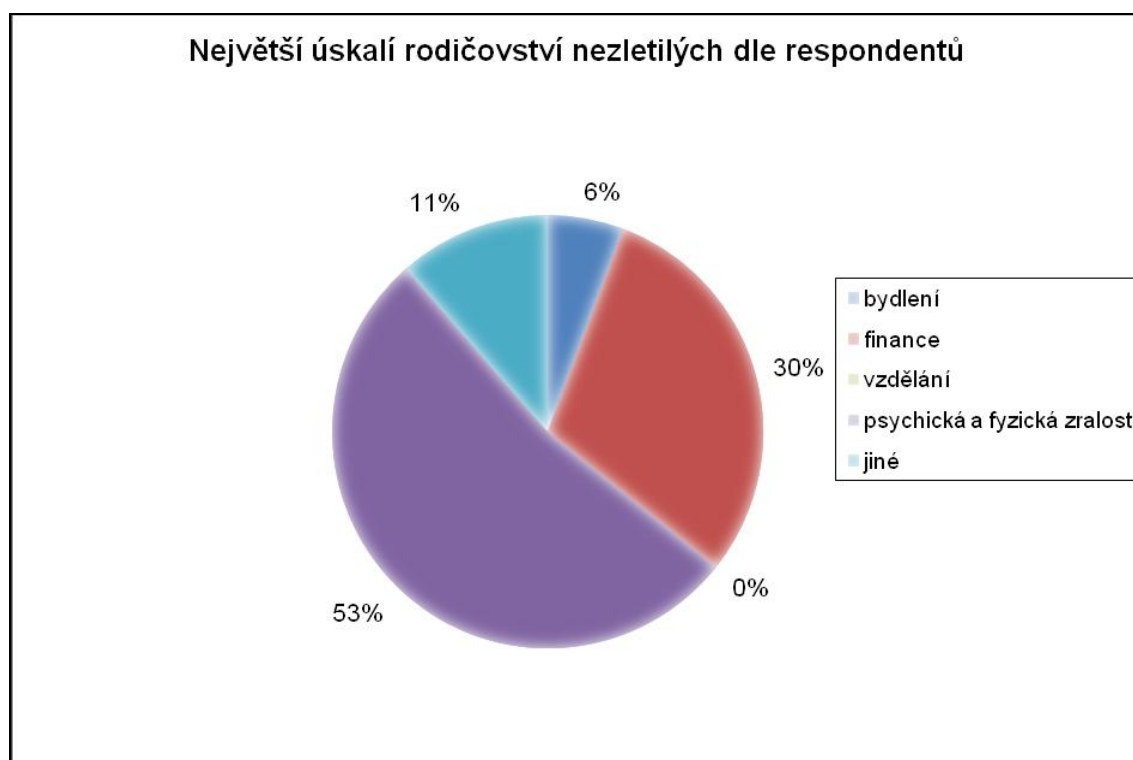
Zjišťovala jsem, jak dotazovaní vnímají nezletilé rodiče. Nezletilé rodiče označilo 64% respondentů jako nezralé. Podle 29% respondentů záleží především na individuálních zvláštnostech daného nezletilého rodiče a pouze 6% respondentů je vnímají stejně jako rodiče zletilé. Všechny 6% respondentů byli z věkové skupiny 18 až 30 let.

Otázka č. 10: *Jaké největší úskalí podle Vás tkví v rodičovství nezletilých?*

Tab. 10:

Největší úskalí rodičovství nezletilých dle respondentů	
bydlení	4
finance	21
vzdělání	0
psychická a fyzická zralost	37
jiné	8

Graf k otázce č. 10:

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti byli dotazováni na mínění, jaké největší úskalí podle nich tkví právě v rodičovství nezletilých.

Psychická a fyzická zralost je podle názoru 53% respondentů největším problémem nezletilých rodičů. Dále jsou to podle 30% respondentů finance, s čímž rovněž souvisí i bydlení. Odpověď jiné vybralo 11% respondentů, kdy nejčastěji uváděli kombinace všech uvedených možností nebo psychickou zralost spolu s financemi. Respondenti věkové kategorie 18 let až 30 let nejčastěji vybírali odpověď bydlení a finance. Naopak respondenti z kategorií nad 41 let nejčastěji uváděli jako největší

úskalí nezletilých rodičů psychickou a fyzickou zralost. Překvapilo mě, že žádný z respondentů neuvedl odpověď vzdělání. Osobně nedokončené vzdělání považuji v dnešní době za problematické kvůli uplatnění se na trhu práce, nižšímu finančnímu ohodnocení a s tím související nižší životní úrovni.

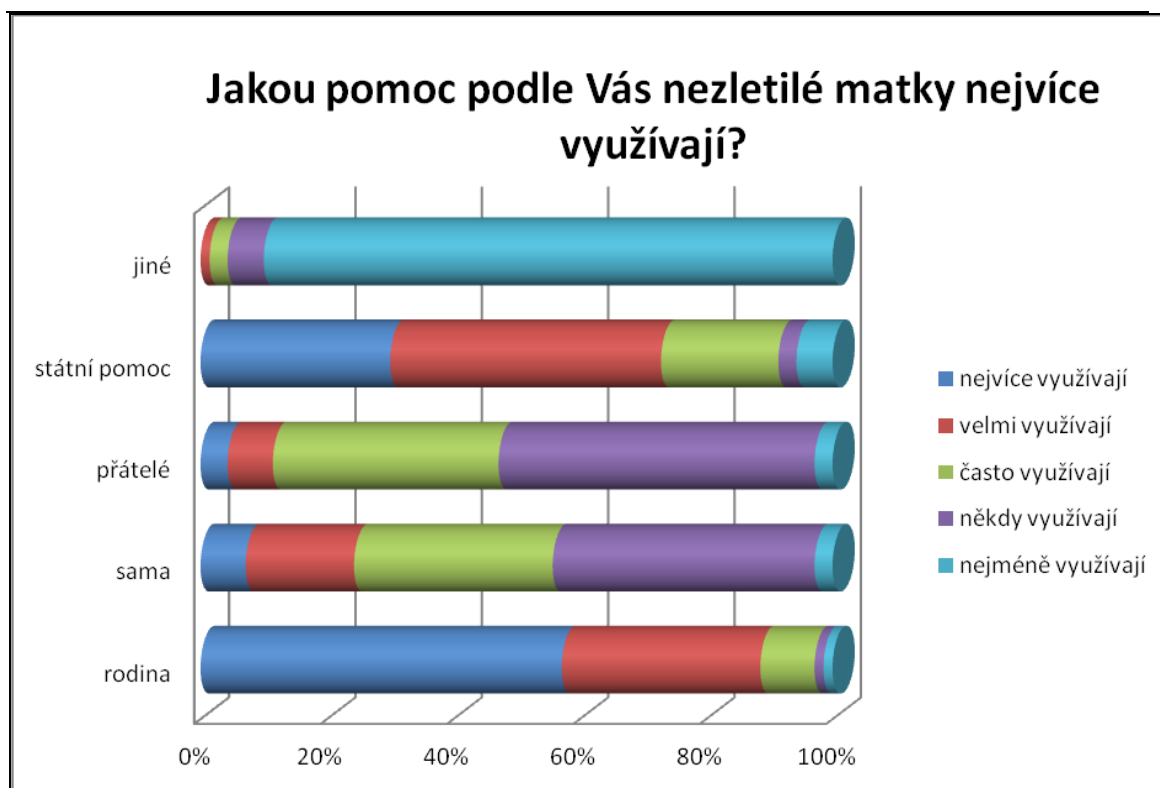
Otázka č. 11: *Jakou pomoc podle Vás nezletilé matky využívají nejvíce? Ohodnot'te prosím odpovědi od 1 do 5 podle Vámi preferovaného pořadí.*

Tab. 11:

Pomoc využívaná nezletilými matkami nejvíce dle respondentů	
rodina	1.
sama	4.
přátelé	3.
státní pomoc	2.
jiné	5.

	rodina	sama	přátelé	státní pomoc	jiné
nejvíce využívají	40	5	3	21	0
velmi využívají	22	12	5	30	1
často využívají	6	22	25	13	2
někdy využívají	1	29	35	2	4
nejméně využívají	1	2	2	4	63

Graf k otázce č. 11:

Zdroj: vlastní výzkum

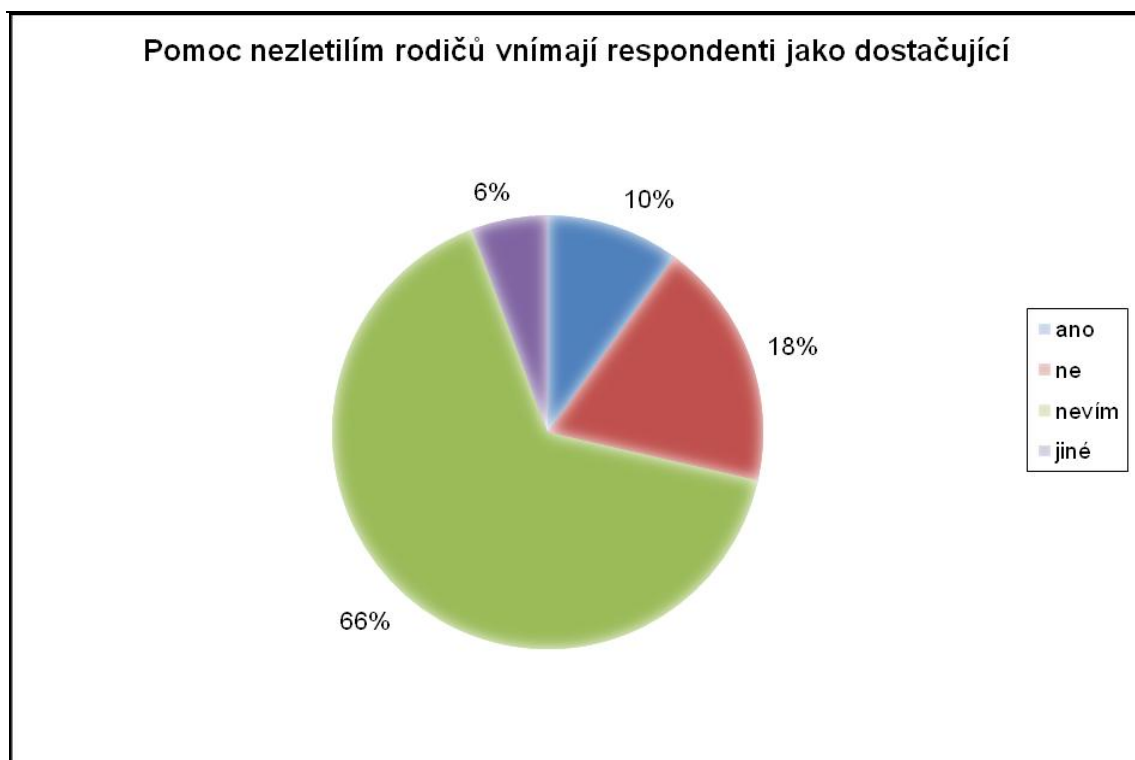
Podle respondentů je nezletilými rodiči nejčastěji využívají pomoci rodiny, následuje státní pomoc a pomoc přátel. Nejméně se dle respondentů spoléhají na sebe sama. Jako odpověď jiné 3 respondenti uvedli azylové domy či zařízení, kdy tito patrně nevědí, že tato zařízení nejsou primárně určená pro nezletilé matky.

Otázka č. 12: *Myslíte si, že pomoc dostávající se nezletilým rodičům je dostačující?*

Tab. 12:

Pomoc nezletilým rodičům vnímají respondenti jako dostačující	
ano	7
ne	13
nevím	46
jiné	4

Graf k otázce č. 12:

Zdroj: vlastní výzkum

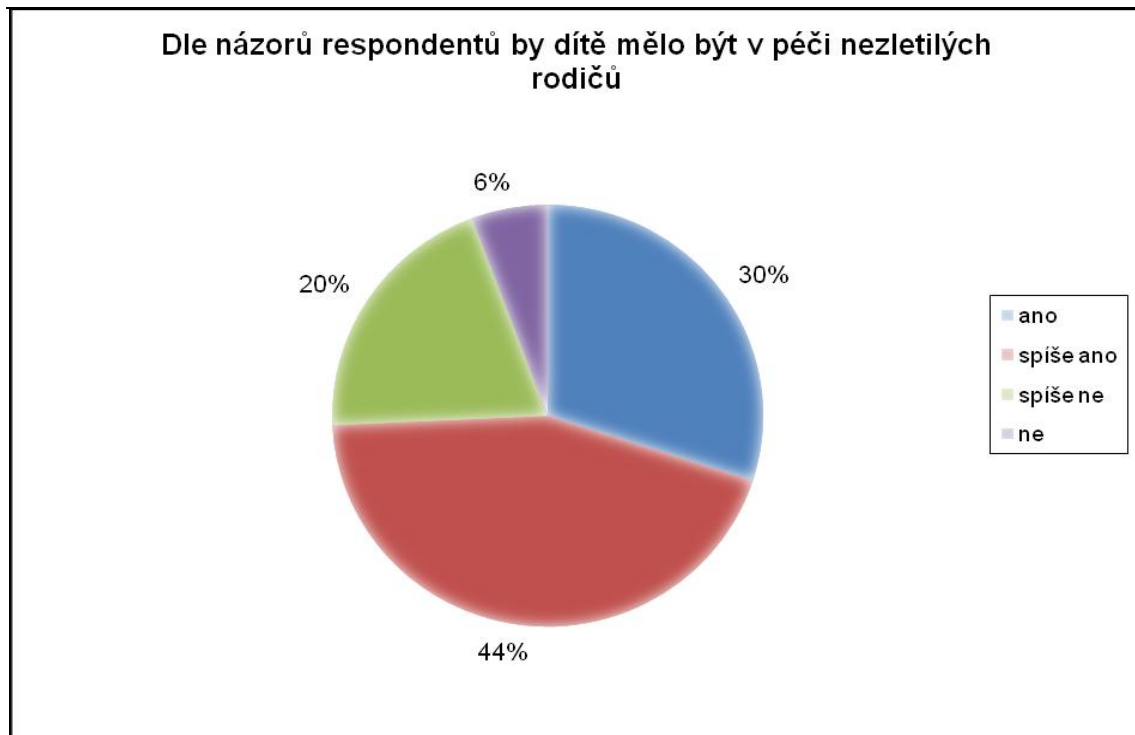
Zda je pomoc dostávající se nezletilým rodičům dostatečná neví 66% respondentů. Z toho usuzují, že o této problematice je veřejnost málo informovaná. Nedostačující pomoc poskytovanou nezletilým rodičům uvedlo 18% respondentů. Naopak 10% respondentů ji považuje za dostačující. Odpověď jiné vybralo 6% respondentů, ale nevedli co tímto myslí. Tato otázka zkoumala názor respondentů na pomoc dostávající se nezletilým rodičům.

Otázka č. 13: *Mělo by být podle Vašeho názoru dítě v péči nezletilých rodičů?*

Tab. 13:

Dle názoru respondentů by dítě mělo být v péči nezletilých rodičů	
ano	21
spíše ano	31
spíše ne	14
ne	4

Graf k otázce č. 13:

Zdroj: vlastní výzkum

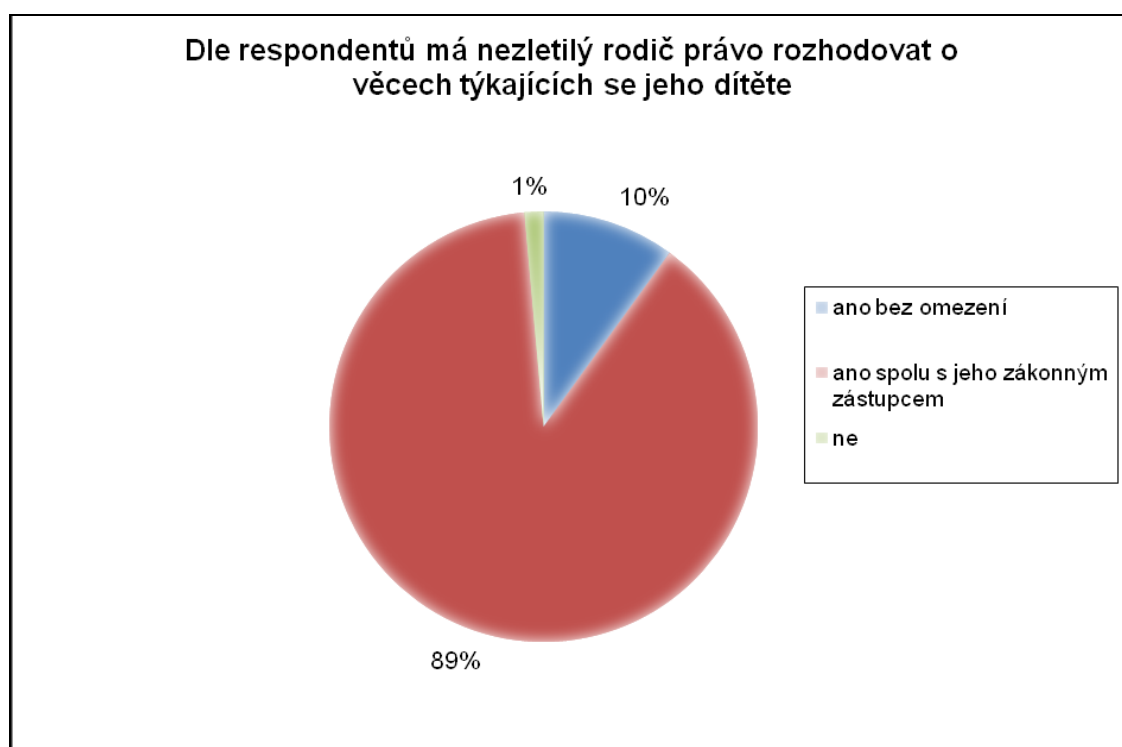
Zkoumala jsem, zdali by podle respondentů mělo být dítě v péči nezletilého rodiče. Nejčastěji se respondenti shodli, že by dítě mělo být v péči rodičů (30% ano, 44% spíše ano). Avšak 20% respondentů uvedlo odpověď spíše ne a 6% respondentů ne. Mezi respondenty odpovídající ano a spíše ano převládaly mladší věkové kategorie. Předpokládám tedy, že důvěru v schopnosti plnit rodičovskou roli nezletilého rodiče mají mladší respondenti více než-li respondenti starší. Což může vyplývat ze zkušeností s touto rolí.

Otázka č. 14: *Má podle Vás mít nezletilý rodič právo rozhodovat o věcech týkajících se jeho dítěte?*

Tab. 14:

Nezletilý rodič má dle respondentů právo rozhodovat o věcech týkajících se jeho dítěte	
ano bez omezení	7
ano spolu s jeho zákonným zástupcem	62
ne	1
jiné	0

Graf k otázce č. 14:

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku práva o rozhodování nezletilého rodiče o ve věcech týkajících se jeho dítěte odpovědělo 89% respondentů kladně.

Beze sporu podle 89% respondentů má nezletilý rodič právo rozhodovat o záležitostech týkajících se jeho dítěte, avšak může tak podle nich činnit spolu s jeho zákonným zástupcem. Pouze 10% respondentů je názoru, že rozhodovat o těchto záležitostech mohou nezletilí rodiče bez jakéhokoliv omezení a 1% uvedlo, že by neměli mít právo rozhodovat o záležitostech dítěte .

Otázka č. 15: *Spatřujete v rodičovství nezletilých nějaké riziko pro společnost?*

Tab. 15:

V rodičovství nezletilých respondenti spatřují riziko pro společnost	
ano	10
spíše ano	18
spíše ne	38
ne	4

Graf k otázce č. 15:

Zdroj: vlastní výzkum

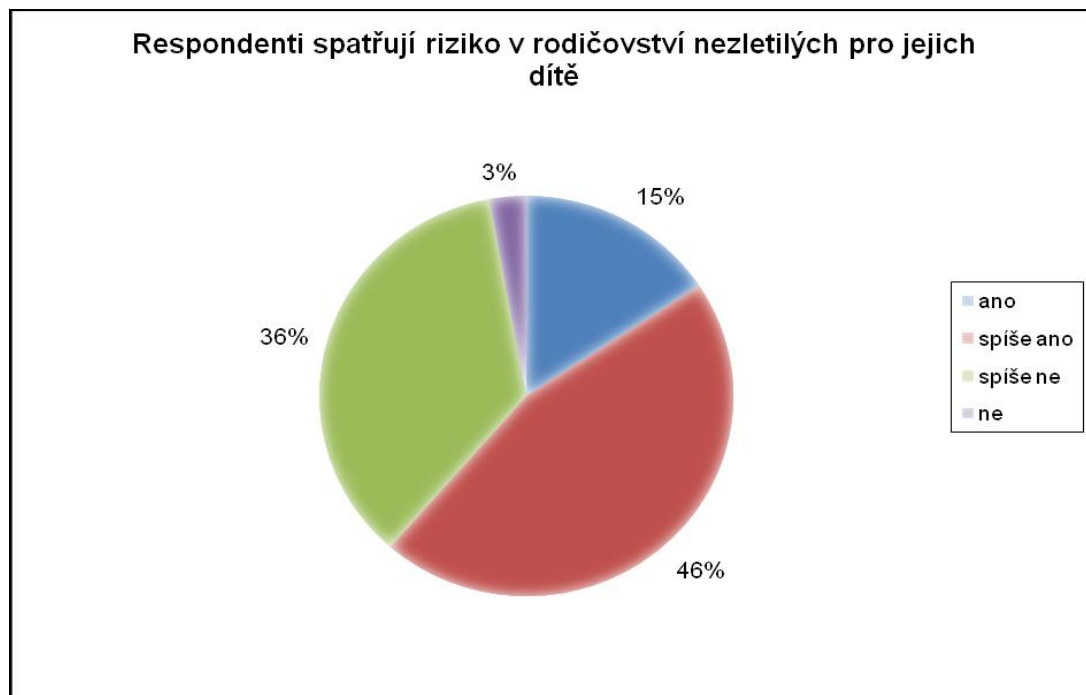
Co se týče nějakého rizika pro společnost vyplývající z rodičovství nezletilých, pak 60% respondentů riziko spíše či vůbec nespatřuje. Avšak celkem 40% respondentů odpovědělo kladně a vnímají tento jev jako rizikový. Protože jsem předpokládala i kladné odpovědi, ptala jsem se jaká rizika spatřují. Vesměs se shodli na dlouhodobém čerpání sociálních dávek, což může způsobit závislost na pomoci ze strany státu, a tím i finanční zatížení společnosti. Druhým nejčastěji vnímaným rizikem je nedokončené či nízké vzdělání a z toho vyplývající horší uplatnění na trhu práce vedoucí k nižší životní úrovni. Další riziko respondenti spatřují v předávání vzorců chování nezletilých rodičů na dítě a jeho neadekvátní připravenost na život ve společnosti.

Otázka č. 16: *Spatřujete v rodičovství nezletilých nějaké riziko pro dítě/děti?*

Tab. 16:

V rodičovství nezletilých respondenti spatřují riziko pro jejich dítě	
ano	11
spíše ano	32
spíše ne	25
ne	2

Graf k otázce č. 16:

Zdroj: vlastní výzkum

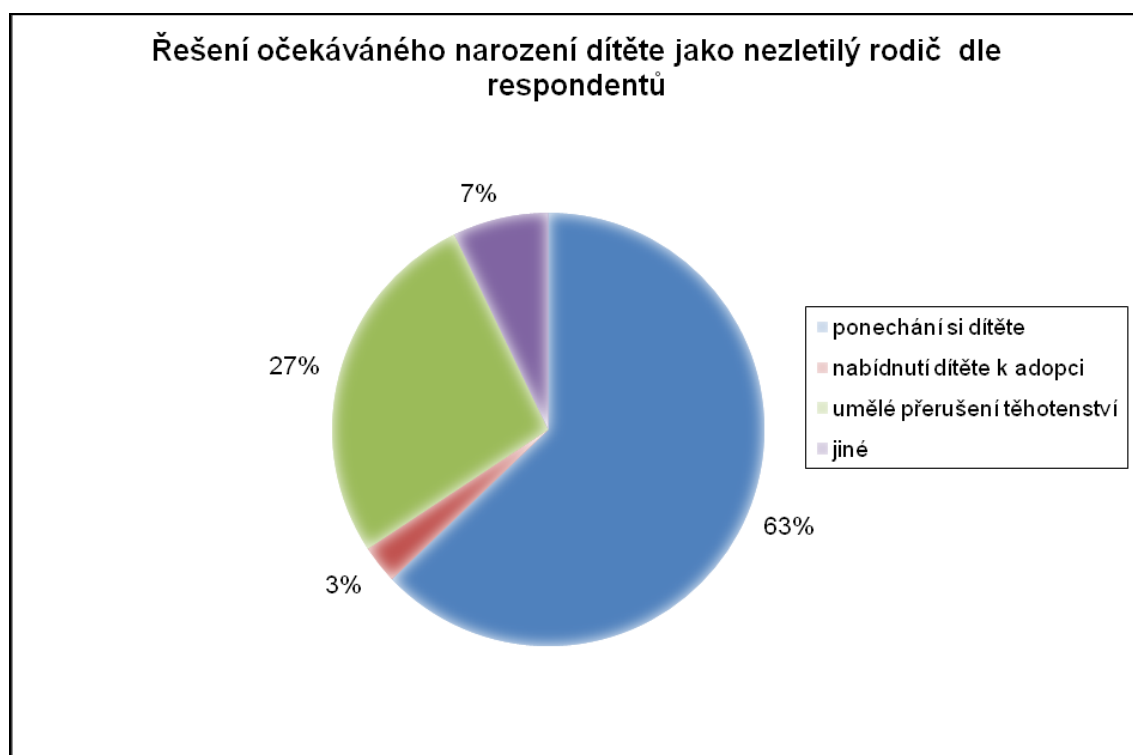
Taktéž mě zajímalo, jestli respondenti v rodičovství nezletilých spatřují nějaká rizika pro děti těchto rodičů, popřípadě jaká. V rodičovství nezletilých spatřuje celkem 61% respondentů riziko pro jejich děti a 39% nespátřuje spíše žádná nebo žádná rizika. Nejčastěji respondenti uváděli toto - nedostatečná psychická zralost a nedostatek životních zkušeností nezletilých rodičů a z toho vyplývající nevhodné vzorce chování pro jejich děti, následný přenos těchto modelů chování na potomky. Dalším nejčastějším rizikem se respondentům jeví nedostatečná péče o dítě a nízké emoční zázemí vlivem nevyzrálosti rodičů a potřebou dohánět „mládí“ a užít si to, co doposud „nestihli“. Nejméně pak respondenti uváděli problém finanční a materiální zajištěnosti.

Otázka č. 17: *Jak byste řešil/a situaci jako nastávající nezletilý rodič očekávající narození dítěte?*

Tab. 17:

Jako nastávající nezletilý rodič očekávající narození dítěte by respondenti tuto situaci řešili následovně	
ponechání si dítěte	44
nabídnutí dítěte k adopci	2
umělé přerušování těhotenství	19
jiné	5

Graf k otázce č. 17:

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovala jsem se respondentů, jak by řešili situaci jako nastávající nezletilí rodiče očekávající narození dítěte.

V případě očekávání potomka by si dítě ponechalo 63% respondentů a 27% respondentů by zvolilo umělé přerušování těhotenství. Pouze 3% respondentů by situaci řešili nabídnutím dítěte k adopci. Těmito respondenty byly ženy. Zatímco

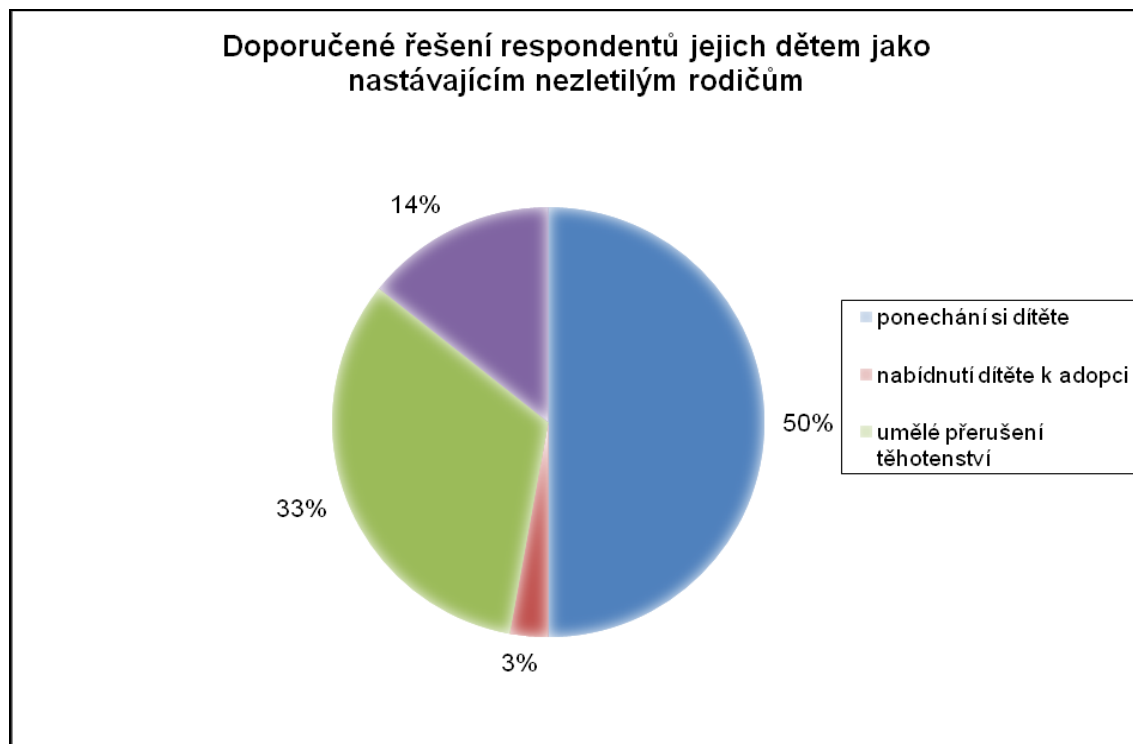
těhotenství by uměle přerušilo obecně více mužů, především z věkové kategorie 41 až 50 let. Ženy by takto situaci řešily naopak nejčastěji ve věkové kategorii 18 až 30 let. Z uvedeného vyplývá, že ženy starší 30-ti let a muži ve věku do 40-ti let a starší 51 let by si dítě ponechalo. Počet odpovědí ponechání si dítěte a umělé přerušeni těhotenství, co se týče mužů, mě překvapil. Očekávala jsem přesně opačné postoje mužů.

Otázka č. 18: *Co byste doporučil Vy jako rodič svému nezletilému potomkovi v takovéto situaci?*

Tab. 18:

Respondenti jako rodičové by svému nezletilému potomkovi v dané situaci doporučili	
ponechání si dítěte	35
nabídnout dítě k adopci	2
umělé přerušeni těhotenství	23
jiné	10

Graf k otázce č. 18:

Zdroj: vlastní výzkum

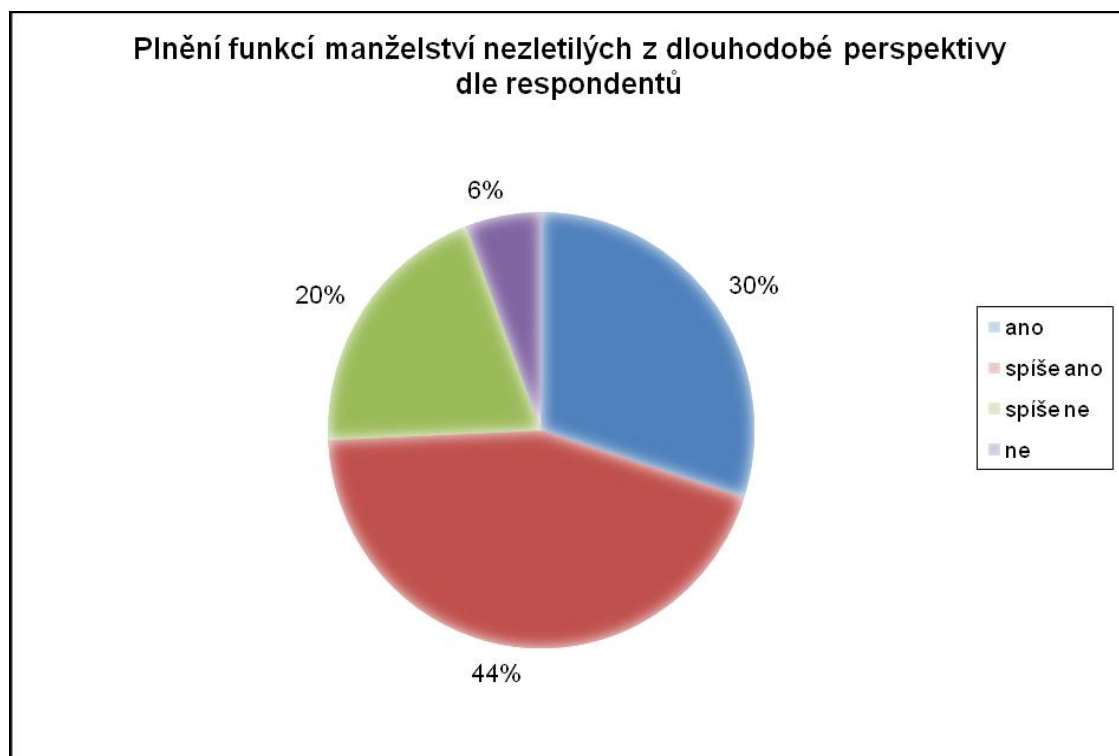
Zajímalo mě také, co by respondenti doporučili svým dětem v takové situaci. I v případě svých potomků respondenti nejčastěji volili odpověď ponechání si dítěte. Umělé přerušení těhotenství by doporučilo svým dětem o 9 respondentů méně, tedy 50%, než by samo takto situaci řešilo, viz. odpovědi předchozí otázky. Oproti tomu by doporučilo svým dětem umělé přerušení těhotenství o 6% respondentů více, tedy 33%, než by takto ve svém případě učinili. Takové zjištění mi přijde zajímavé. Nejenže respondenti, kteří by si dítě ponechali, by naopak doporučili svým dětem umělé přerušení těhotenství, ale domnívala jsem se, že v odpovědích půjde buď o shodu nebo naopak hodnotu nižší, protože jsem předpokládala více odpovědí možnosti jiné. Mé očekávání se naplnilo, odpověď jiné zvolilo 14% respondentů, což je o 7% respondentů více než u otázky č. 17. Z odpovědi jiné vyplynulo, že by respondenti nechali rozhodnutí na svých dětech, protože podle nich na to mají plné právo, nebo by neuměli dítěti poradit s řešením takové situace a záleželo by především na ostatních okolnostech jako jsou partner/ka, možnost bydlení budoucí rodiny a její finance (zda partner pracuje a jaký má příjem), zdravotní stav těhotné atd. Nabídnout dítě k adopci by doporučili svým dětem titíž dva respondenti, kteří v předchozí otázce také zvolili tuto odpověď.

Otázka č. 19: *Myslíte si, že z dlouhodobé perspektivy může manželství nezletilého plnit své funkce?*

Tab. 19:

Dle respondentů může manželství nezletilých plnit své funkce z dlouhodobé perspektivy	
ano	3
spíše ano	14
spíše ne	36
ne	17

Graf k otázce č. 19:

Zdroj: vlastní výzkum

Názor respondentů na plnění funkce manželství nezletilých rodičů z dlouhodobé perspektivy byl spíše záporný. Manželství nezletilých rodičů může plnit své funkce z dlouhodobé perspektivy pouze podle 26% respondentů, z nichž podle 6% respondentů zcela a dle 20% respondentů spíše ano. Nejvíce respondentů, tedy 44%, odpovědělo spíše ne a 30% respondentů ne. Negativní názor vyjádřili všichni respondenti z věkové kategorie 51 a více let a z věkové kategorie 41 až 50 let vyjma 2 respondentů - žen. Což může taktéž plynout z osobních a životních zkušeností respondentů. Neoptimističtější pohled na plnění funkce manželství nezletilých rodičů měli respondenti z věkové skupiny 18 až 30 let a to především ženy.

ZÁVĚR

Rodina plní hned několik důležitých funkcí, z nichž některé jsou nenahraditelné, a proto ji lze považovat za základ naší společnosti. Hraje nezanedbatelnou roli při výchově dítěte, jeho psychickém a sociálním rozvoji. Rodina své dítě mimo jiné připravuje na plnohodnotný život ve společnosti, předává jim vzorce chování, normy chování a morální hodnoty.

Jak z teoretické části práce vyplývá - rodičovství nezletilých je velmi složité a provází jej řada nesnází. Nezletilí si často idealizují rodičovství, protože si nedokážou plně uvědomit, co toto obnáší. Nezřídka jsou pro roli rodičů nezralí a nepřipravení, proto velmi často rodičovství nezvládají v takové míře, jak by bylo žádoucí a zejména jak by jejich děti potřebovaly. Jsou k dětem méně pozorní a zodpovědní. Taktéž bývají méně empatičtí a nejsou schopni věnovat dítěti adekvátní péči. Toto vše velmi ovlivňuje zdravý a zdárný vývoj dítěte. Avšak nelze výše zmíněné vztáhnout na všechny nezletilé rodiče. Přesto se domnívám, že by nezletilým matkám a jejich dětem měla být poskytována větší pomoc a podpora, především přizpůsobením nebo úpravou azylových domů nebo ústavních zařízení, které jsou z velké části zastoupena v každém kraji než-li vybudovávat méně zařízení přímo určená nezletilým matkám. V návaznosti na to jim více zpřístupnit sociální byty, startovací byty či chráněné bydlení k podpoře jejich samostatnosti.

V empirické části práce se mi podařilo získáním údajů od 70 respondentů prostřednictvím dotazníkového šetření verifikovat tuto stanovenou hypotézu, která tímto splnila součást cíle bakalářské práce:

- H_1 : *Veřejnost vnímá rodičovství matek mladších 18 let jako negativní jev.*

Z dlouhodobé perspektivy podle veřejnosti nemůže manželství nezletilých plnit své funkce. Na rodičovství nezletilých matek je pohlíženo jako předčasné a na rodiče mladší 18-ti let jako nezralé. Dítě by podle veřejného mínění mělo sice být v péči nezletilého rodiče, avšak právo rozhodovat o záležitostech týkajících se jeho dítěte by měl mít společně s jeho zákonným zástupcem. Z rodičovství nezletilých plynou rizika pro jejich děti, kterými jsou nedostatečná psychická zralost a nedostatek životních zkušeností nezletilých rodičů, z čehož vyplývá, že nemusí být zcela vhodnými vzory

pro jejich děti. Péče o děti se jeví jako nedostatečná. Emoční zázemí poskytované dětem je považováno za nízké, což je důsledkem právě nezralostí rodičů a jejich potřebou „užít“ si to, co doposud „nestihli“. Problémem je i finanční a materiální zajištění nezletilých rodičů.

Nepodařilo se mi však verifikovat tuto hypotézu:

- H₂: *Veřejné mínění je, že současná opatření pro pomoc nezletilým matkám v jejich životní situaci je dostačující.*

Po rodině nezletilého rodiče je dle veřejnosti sice nejvíce využíváno státní pomoci, ale zdali je tato pomoc dostačující nebo nikoliv jí není zřejmé. Předpokládám, že je to především v důsledku nedostatečné informovanosti o tomto jevu, nedostatku odborné literatury či publikací a výzkumů zkoumající problematiku rodičovství nezletilých.

Tato práce byla vypracována v souladu se současně platnou a účinnou právní úpravou. Od 1. ledna 2014 bude účinná novela nového občanského zákoníku (z. č. 89 / 2012 Sb.), což ve velké míře ovlivní možnosti nezletilých. Nyní je zplnoletění možné jen velmi výjimečně, zejména kvůli těhotenství a následnému sňatku. Nově bude možné například zplnoletit i u mladistvé starší 15-ti let pokud se o ně rodiče starají nedostatečně - pak se tito mladiství budou moci domáhat u soudu posunutí hranice dospělosti, aby mohli dříve odejít z domu, najmout si vlastní bydlení anebo si třeba najít práci. (<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/media/45-chces-dedit-tak-nezlob.html> ze dne 6. 4. 2013)

Bakalářská práce by mohla být využita pro prevenci tohoto jevu. Domnívám se, že neznalost dané problematiky by mohla být řešená v rámci přednášek o sexualitě konaných na základních školách anebo středních školách. Na těchto přednáškách se diskutuje o možných způsobech chráněného pohlavního styku, sexuálním chování a praktikách, o pohlavně přenosných chorobách, důsledcích nechráněného pohlavního styku a jiném. Avšak už nezaznává, jaké jsou aspekty a důsledky rodičovství v takto brzkém věku, co s sebou přináší, jaká jsou úskalí rodičovství nezletilých a další důležité informace o této problematice. Zvýšením povědomí mladých lidí o rodičovství nezletilých lze apelovat na jejich zodpovědné počínání v oblasti sexuálního života a lze tímto působit zejména preventivně.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Právní předpisy:

1. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
4. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura:

5. GIDDENS, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
6. KEJDOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z. 2005. *Právo a sociální politika*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
7. KEJDOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z. 2006. *Základy občanského práva*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
8. KRAUS, B. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383.
9. KRAUS, B. POLÁČKOVÁ, V. 2001. *Člověk- prostředí- výchova*. Brno- Paido. ISBN 80-7315-004-2.
10. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. 1994c. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-85824-06-X.
11. MATOUŠEK, O. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-429-19-9.
12. MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
13. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. 2003. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X
14. MOŽNÝ, I. 1990. *Moderní rodina*. Brno: Blok. ISBN 80-7029-018-8.
15. MOŽNÝ, I. 2002. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-05-9.
16. MOŽNÝ, I. 2006. *Rodina a společnost*. Praha: SLON. ISBN 80-86429-58-X.

17. NAKONEČNÝ, M. 2009. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1679-9.
18. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. 2009. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií Brno.
19. SOBOTKOVÁ, I. 2001. *Psychologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.
20. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. 2001. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press. ISBN 80-7261-038-4.
21. VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-246-0956-8.

Internetové zdroje:

22. <http://www.citace.com/> ze dne 14. 4. 2013
23. <http://www.czso.cz/> ze dne 9. 4. 2013
24. <http://www.dum-praha.cz/> ze dne 22. 2. 2013
25. <http://www.kojenecky-ustav.cz/> ze dne 22. 2. 2013
26. <http://www.kojeneckyustav-svitavy.cz/> ze dne 22. 2. 2013
27. <http://www.mzcr.cz/> ze dne 26. 2. 2013
28. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html> ze dne 6. 4. 2013
29. <http://www.vucernovice.cz/> ze dne 23. 2. 2012
30. <http://www.vuddmoravskykrumlov.cz/> ze dne 23. 2. 2012
31. http://socialniprace.cz/soubory/Disertacni_prace_Monika_Chrenkova.pdf ze dne 21. 2. 2013

Odborný konzultant:

32. **Bc. Monika Trčková, DiS.** (ÚMČ Brno-střed, t.č. na rodičovské dovolené)

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1: *Tabulka narození dětí nezletilým matkám v letech 2009 – 2011*

Příloha P2: *Kvantitativní dotazník*

PŘÍLOHA P1: *Tabulka narozených dětí nezletilým matkám v letech 2009-2011*

Počet živě narozených dětí podle věku matky a legitimacy									
Věk matky	V manželství			Mimo manželství			Celkem		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
-14	-	-	-	15	15	19	15	19	19
15	-	-	-	80	74	67	80	74	67
16	4	4	2	243	246	222	247	250	224
17	7	9	12	572	466	499	579	475	511
Celkem	11	13	14	910	801	807	921	818	821

Zdroj: <http://www.czso.cz/> ze dne 9. 4. 2013

PŘÍLOHA P2: *Dotazník použitý při kvantitativním dotazování se respondentů*

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kamila Čermáková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Institutu mezioborových studií v Brně, oboru Sociální pedagogika. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku. Vyplněním tohoto dotazníku mi pomůžete získat informace pro výzkum, který bude součástí mé bakalářské práce na téma *Rodičovství nezletilých matek*. Dotazník bude použit pouze pro účely mé bakalářské práce a bude zcela anonymní. U otázek prosím vyberte vždy jednu odpověď a tu podtrhněte, případně slovně doplňte.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas strávený nad tímto dotazníkem.

1) Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2) Věková kategorie:

- a) 18-30 let
- b) 31-40 let
- c) 41-50 let
- d) 51 a více

3) Vaše nejvyšší ukončené vzdělání:

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

- 4) Považujete rodičovství osob mladších 18-ti let za předčasné?**
- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- 5) Znáte ze svého okolí nějakého nezletilého rodiče?**
- a) ano
 - b) ne
- 6) Z jakého rodinného prostředí podle Vás pochází nejčastěji nezletilý rodič?**
- a) úplná rodina
 - b) neúplná rodina
 - c) dětský domov
 - d) jiné.....
- 7) Z jakých majetkových poměrů podle Vás pochází nezletilý rodič?**
- a) movitých (zajištěných)
 - b) průměrných
 - c) sociálně slabších
 - d) jiné.....
- 8) Jaká je podle Vás příčina rodičovství nezletilých?**
- a) nedostatečná informovanost o možnostech chráněného pohlavního styku
 - b) informovanost, ale nezodpovědný přístup
 - c) selhání ochranných prostředků
 - d) touha po vlastním dítěti
 - e) dítě jako prostředek k osamostatnění
 - f) jiné.....

9) Rodiče mladší 18-ti let vnímám jako

- a) zralé
- b) nezralé
- c) dle individuálních zvláštností
- d) stejně jako zletilé rodiče
- e) jiné.....

10) Jaké největší úskalí podle Vás tkví v rodičovství nezletilých?

- a) bydlení
- b) finance
- c) vzdělání
- d) psychická a fyzická zralost
- e) jiné.....

11) Jakou pomoc podle Vás nezletilé matky využívají nejvíce? Ohodnoťte prosím odpovědi od 1 do 5 podle Vámi preferovaného pořadí.

- a) rodina
- b) sama
- c) přátelé
- d) státní pomoc (dávky, zařízení pro nezletilé matky, apod.)
- e) jiné.....

12) Myslíte si, že tato pomoc je dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) jiné.....

13) Mělo by být dle Vašeho názoru dítě v péči nezletilých rodičů?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

14) Má podle Vás mít nezletilý rodič právo rozhodovat o věcech týkajících se jeho dítěte?

- a) ano bez omezení
- b) ano spolu s jeho zákonným zástupcem
- c) ne
- d) jiné.....

15) Spatřujete v rodičovství nezletilých nějaké riziko pro společnost?

- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- Pokud ano, jaké.....

16) Spatřujete v rodičovství nezletilých nějaké riziko pro jejich dítě/děti?

- a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
- Pokud ano, jaké.....

17) Jak byste řešil/a situaci jako nastávající nezletilý rodič očekávající narození dítěte?

- a) ponechání si dítěte
- b) nabídnout dítě k adopci
- c) umělé přerušování těhotenství
- d) jiné:

18) Co byste doporučil Vy jako rodič svému nezletilému potomkovi v takovéto situaci?

- a) ponechání si dítěte
- b) nabídnout dítě k adopci
- c) umělé přerušování těhotenství
- d) jiné.....

19) Myslíte si, že z dlouhodobé perspektivy může manželství nezletilých plnit své funkce?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Děkuji za Váš čas strávený vyplněním dotazníku a přeji pěkný den

Kamila Čermáková, DiS.